

KLASY

katolického spolku tiskového.

Rok 1879.

Číslo 2.

**Zásluhy duchovenstva
o české školství.**

Nastínil

J. Ježek,

katecheta na Smíchově.

Cena 28 kr.

V PRAZE.

Nákladem katolického spolku tiskového.

1879.

Pravdou k světlu, světlem k životu.

Pozvání k předplacení se
na
ročník desátý 1879
Hlasů katol. tiskového spolku.

Komu v pravdě záleží na tom, aby v našich katolických rodinách a obcích dobrými spisy budily a objasňovaly se myšlenky a zásady spasitelné: ten zajisté i sám stane se členem „**katolického tiskového spolku**“, i jiné jmenovitě pak svěřence a přátely své, horlivě vyzývati bude, aby ročním vkladem 1 zl. r. m. členy jeho se stali. Za ten vklad 1 zl. r. m. všechny knížečky roku 1879 spolkem vydané zašlou se každému členu poštou bezplatně, ku kterémuž konci žádáme, aby jmena členův, místo a poslední pošta zřetelně udaly se. Vklady členův přijímá a spisy rozesílá „**kněhtiskárna Cyrillo-Methodějská v Praze, v Řetězové ulici**“.

Kdožkoli chce opatřiti buď **rodinu**, buď **knihárnu** svou **soukromou**, **školní**, **obecní**, neb **farní** všemi posud vydanými **důležitými** spisy „**katolického tiskového spolku**“, dostane 1., 2. a 3. ročník každý po 50 kr., 4. ročník (1. čís. rozebráno) za 58 kr., 5., 7. a 8. ročník po 1 zl. r. m. a 6. zbytek (č. 1., 2. a 4. rozebráno) za 30 kr. Kdož doposud nebyl členem spolku toho, zašlž 1 zl. r. m. a nabude přesvědčení během r. 1879, že za 1 zl. poklad užitečného čtení zjednal sobě a rodině své. Kdo však zašle 7 zl. 38 kr., dostane ihned všech devět ročníků předchozích **totiž 49 knížek**, a během roku 1879 knížky nově vydané.

Jsouť pak spisové všech ročníků tito:

Ročník 1870.

1. **Církev a vlast**, čili: **Může-li Čech býti katolíkem**. Od V. Štulce. — 2. **Široké řemeny z cizí kůže**, aneb: **Kněžské statky na pohmátky**. Od kan. J. E. — 3. **Zkáza z tebe, Israeli!** aneb: **Na kněze se všechno sveze**. Od kan. J. E. — 4. **O katolicko-politických besedách co mocném prostředku k zachování a ochránění společnosti lidské**. — 5. **Manželství bez svátosti či smlouva jako smlouva**. Od Josefa Ehrenbergera. — 6. **Listy z Ameriky a o Rusi**. Od téhož. — 7. **Sedmero proutkův ze spisů Jana Husi**. Od

Zásluhy duchovenstva o české školství.

Nastínil

J. Ježek,
katecheta na Smíchově.

Špisův spolku tiskového číslo 2. za rok 1879.

V PRAZE.

Nákladem katolického spolku tiskového.

1879.

Cyrillo-Methodějská kněhtiskárna (J. Zeman a spol.) v Praze.

Když r. 1804 vláda, majíc plné ruce práce s politikou a s vítězným hrdinou nad Sekvanou, další řízení škol národních duchovenstvu odevzdala, ponechávajíc sobě toliko nejvyšší dozor, nalézalo se školství české v úpadku. Nebylo poněkud spořádaných budov, kde by se mládež ku cvičení scházela; nebylo učilišť, kde by příští učitelové důkladných, potřebných vědomostí si osvojili; nebylo spisů, které by vzdělavatelům mládeže byly vodítkem; nebylo knih přiměřených, jež by učitel žákům dal do rukou; nebylo učebných prostředků, nebylo fondu, z něhož by slušnou výživu brali ti, kteří s duší, s tělem vychovávání a liternímu cvičení dítek se věnovali; o pilné návštěvě školy nelze vůbec ani mluvit. A hle! neuplynulo ani půl století a zanedbané školství v Čechách den co den se zvelebujíc utěšeně zkvétalo. Neumornou snahou vlasteneckého duchovenstva zřízeny prostranné školy, rozšířeny kursy čekatelské z tří- a šestiměsíčních běhů až na dva ročníky, sepsány případné knihy pro učitele i žáky, zavedeny hodiny opakovací, vydávány časopisy paedagogické, konány časté učitelské porady, aby s pokrokem času u vzdělávání sebe a užívání nových a nových method při vyučování zdárně pokračoval i učitel český, jemuž službou varhanickou, školním platem a jinými dávkami (posnopné) zabezpečena byť i skrovná

výživa; neschopným a v službě sešedivělým udělena výslužba, ba i o vdovy a sirotky po učitelích postaráno. A vše to vykonalo nenáviděné, jistou vášnivou stranou stále kaceřované kněžstvo české.

Nejen to, nýbrž mnohem více provedlo. Známo, že poslední léta císařové Marie Terezie a všecken čas panování syna jejího Josefa II. znamenány jsou četnými opatřeními vlády, jichžto zřejmým účelem bylo poněmčení národa českého; ku provedení pak jejímu vybrány jsou zvláště školy, jež měly býti úrodným semeništem jazyka německého. Roku 1774 vydán jest po mnoholetých poradách „obecní řád školní“, jehož i jméno vyslovovalo zřetelně snahy poněmčovací, neznajíc škol kromě německých. (*Allgemeine Schulordnung für die deutschen Normal-, Haupt- und Trivialschulen in den sämtlichen k. k. Erbländern.*)

Pro nedostatek učitelův znalých jazyka německého nebylo sice možné ihned vyučovati němčině i po všech školách vesnických, ale na panstvích komory královské, jichžto školy řídil známý Kindermann von Schulstein, počalo se směle vyučovati německy a přehorlivému apoštolu němčiny dostalo se i té vzácné pochoutky, že na panství zbírožském, v samém jádru lidu českého, děti po zkoušce provozovaly velmi přirozeně dětský kus divadelní jazykem německým.

V městech měnily se školy šmahem v německé, v městech krajských zřizovány jsou školy hlavní, vlastní štěpnice němčiny a v Praze založena normální čili vzorní škola, jež měla býti vzorem a korunou všem ostatním. Reformátor císař Josef II. odpočíval dávno vedle prachu svých

předků, ale jeho zásady a snahy germanisační strašily dále.

Že ani za nové organisace nekynul obrat k lepšímu, — byliť faráři a vikáři podrženi konsistoriím a krajským úřadům a tito zemské vládě za vše zodpovědni — patrně z instrukcí a oběžníků příslušnými úřady vydaných r. 1806.: „Die politische Schulverfassung der deutschen Schulen in Böhmen.“ A ukázala-li se ob čas na obzoru jasná jitřenka — nařízení vládní r. 1816. — zvěstujíc lepší zdar živlu slovanskému, zachmuřil brzy na to oblohu černý mrak — zákon dané nařízení zrušující — a rouškou neproniknutelnou zastřena ledva vzešlá hvězda naděje. Ba čím více se tužil malý hlouček nadšených vlastenců a národnímu uvědomění pracně dráhu klestil, tím úsilovněji zasazováno z vůle vyšších kruhů o všeobecné poněmčení i jádra slovanského. I na ryze český venkov namířeno a sítě germanisační rozeštěny po celé vlasti; nařízení za nařízením, zákon za zákonem upravovaly znenáhla bezpečnou půdu. Za nepatrné vyznamenání a pochvalné uznání sedli na vějíčku mnozí, propůjčivše sebe za nástroj poněmčovací.

V té strastiplné době pozvedá v první řadě vážného hlasu duchovenstvo české, dovolává se spravedlnosti u trůnu, klade památné memorandum k nohous panovníka a vysvětluje vládě, ovšem jen s opatrností, že všeobecným poněmčováním stávají se i prostému lidu přístupny bezbožné, podvratné, státu a církvi nebezpečné spisy německé, že jedině tím den co den šíří se v nižších vrstvách mravní nákaza, spustlost.... ba neostýchá se nazvati mor germanisační politickou vraždou, na českém národě páchanou. Kdyby

duchovenstvo české nevykonalo více než že svým
rázným zakročením hrozící pohromu od venkova
odvrátilo, již tím postavilo si nehynoucí pomník
v srdci vděčných potomků.

Nestranné dějiny po stoletích vysloví bez obalu,
že v době našeho národního vzkříšení získalo si
duchovenstvo o školství české zásluhy neoceni-
telné.

Václav Leopold Chlumčanský,

rytíř z Přestavlk a Chlumčan, kníže-arcibiskup pražský,
pap. legat atd. (1749—1830.)

Co do školství předsevzaty za vlády Marie Terezie a syna jejího reformy četné, ale postup u jeho zlepšování nesplnil daleko naděje, jež počátek sliboval. Chatrné vzdělávání učitelů podobalo se výcviku, chod vyučování naznačen do nejmenších podrobností, odchylek nepřipouštěno. Ve školách triviálních vyučováno náboženství, čtení, psaní a počtům; na gymnasiích hlavní zřetel obrácen k povšechnému vzdělání; příprava mládeže pro život praktický úplně zanedbána.

Císař Josef II. znamená, jak země mimorakouské na základě průmyslu a obchodu utěšeně zkvétají, zřídil hlavní školy, v jichž IV třídách pěstovati se měly zvláště i němčina, kreslení, zeměpis, přírodopis, měřictví, stavitelství, nauka o strojích. Leč požadavkům časovým nevyhovovaly dílem pro nedostatečnou spůsobilost sil učitelských, dílem pro nepřiměřenost školních kněh, dílem pro nepatrnou podporu, které se jim dostávalo. Nedostatečnost jejich objevila se hlavně, když novější doba a vznikající nemalé pokroky průmyslové v zemích sousedních k větší vybízely činnosti a tu opět česká země byla první, kteráž ku pomoci přispěla přetvořením staré školy inženýrské (jež za císaře Leopolda I. pro šlechtické

synky upravena a zvláště učení se fortifikací věnována byla) v ústav technický. Stalo se usnešením stavů českých r. 1802. Pomoc tato však nebyla vydatná, neboť shledalo se, že příprava žáků ze starých čtvrtých tříd do techniky vstupujících byla velmi slabá; tudíž pomýšlelo se o náležité vyplnění mezery mezi školou národní a polytechnikou. Ale nebylo základního fondu pro ústavy cvičebné toho směru, kde by žáci doplněním vědomostí, získaných ve školách národních a nižších občanských, zvláště zevrubnějším vyučováním v naukách přírodních a mathematických, pak v živoucích řečech moderních schopnými se stali, dostáti úlohám života praktického, zejména zastávati zdárně rozličná povolání v oboru živnostnickém. V té době pomýšlel veliký přítel školství o založení gymnasia v Liberci. Když ale nepřímo obdržel pokynutí, že k rozkvětu průmyslu a obchodu učeliště směru praktického jsou vítanější, ba nezbytné, změnil původní plán svůj a nevyjeviv svého jména, předložil vys. řízení zemskému návrh k založení škol reálních a k účelu vytknutému složil r. 1816. základní jistinu 104.900 zl. stříbra do rukou provinciála řádu pobožných škol, P. Pruknera. A neznámý příznivec zdárného vychovávání mládeže, který na smrtelném loži, proti svému prvéjšímu předsevzetí byl nucen jméno své zjevití světu, byl skromný, šlechetný lidumil, kníže arcibiskup pražský, Václav Leopold Chlumčanský rytíř z Přestavlk a Chlumčan.

Starobylá vladycká rodina Chlumčanských z Přestavlk dala Čechům nejednoho věhlasného syna, a její poslední mužský potomek korunoval v pravdě zásluhy zdárných předků o naši vlast. Náš Václav Leopold Chlumčanský rytíř z Pře-

stavlk a Chlumčan narodil se 15. listopadu 1749 na dědičném statku Hořticích (v prachenském kraji) z otce Antonína a matky Josefy rozené baronky Obitecké. V základních literních uměních byl vzdělán v domě otcovském a studia gymnasiální odbyl v Německém Brodě. R. 1765. poslán do Prahy, kdež v semináři Jesuitském dále se vzdělával. Výborným nadáním ducha, neúmornou pilností, dětinnou zbožností a skromností nelícenou získal si brzy lásku a vážnost svých představených. Po skončených libomudrckých studiích vstoupil r. 1768. do konviktu u sv. Bartoloměje, kdež pod správou Jesuitů bohosloví studoval. Byv r. 1772. dne 13. prosince vysvěcen na kněžství, spěchal na vykázané místo kaplanské do Klášterce, kdež 4 a půl roku s příkladnou horlivostí působil a v krátkce pověst výtečného kazatele, dobročinného, zbožného a bezúhonného kněze si získal. Roku 1777. na Hořelickou faru dosazen, pak na děkanství Děčínské a r. 1779. přijat do kapitoly u sv. Víta na hradě pražském; r. 1795. zvolen za biskupa světícího k ruce arcib. Salm-Salma a dle sil svých chorobného arcipastýře podporoval. Roku 1802. jmenován biskupem Litoměřickým.

Hlavní jeho snahou bývalo hlásání slova Božího a vyučování mládeže ve vznešených pravdách sv. náboženství.

Na opravu a rozšíření školních budov biskupských panství, na podpory bídne postaveného učitelstva značné sumy vynakládal. R. 1813. povolán za arcibiskupa do Lvova; zdráhaje se týž úřad přijmouti hlavně pro neznámost jazyka polského, ponechán na dosavadním blahodějném působišti svém a r. 1814. jmenován arcibiskupem pražským. Roku 1815. byl co český primas slavnostně na-

stolen. Každoročně po deset let konal obtížné cesty visitační a všude, kamkoli zavítal, přijat s nadšením. Důstojný, laskavý, přívětivý, velebný byl to kmet; z obličeje i hlasu poznal v něm každý muže apoštolského, rozdávače božských tajemství. Moudrému jeho řízení díky vzdává arcidiecése za ustanovení vikariátních knihoven; za jeho vlády byl blahodárný, r. 1811. založený, avšak již klesající ústav pro vdovy a sirotky po učitelích nově zřízen a zveleben. V semináři pražském obdrželo 100 studujících, kteří alumnům při jídle posluhovali, stravu a 25 z nich nad to ještě potřebný oděv a byt v alumnátě. By totéž i po jeho smrti trvalo, odkázal 10000 zl. stříbra pražskému semináři s tím závazkem, aby z úroků oněm chudým žákům přilepšeno bylo. Na svých panstvích vystavěl 9 nových škol, ustanovil a nadal mnohá dříve nebývalá místa učitelská; r. 1826. zřízena nákladně školní budova s dvěmi prostrannými síněmi pro katechetu, pro učitele a školního pomocníka v Dolních Břežanech. Nejkrásnější pomník zbudoval si založením dvou reálních škol v Rakovníku a v Liberci.

Dle původního plánu zakladatele měly zřízeny býti ústavy tři: v Liberci, Rakovníku a v Boru. Vyjednávání o této věci svěřil provinciálnímu vikáři P. Prosperu Husákovi, nepřeje si, aby velkodušnost jeho světu za života jeho známou se stala.

U příslušných úřadů zakročeno ve jménu neznámého dobrodince r. 1826. Vyskytly se ale ihned obtíže mnohé. Dle prání dobrodincova měly zřízeny býti tři reálky, jichž učitelský sbor skládal by se z ředitele a tří profesorů řádu piaristického; řád školský však vyžadoval ředitele, katechetu a pět učitelů, tudy sbor sedmičlenný, kterýžto

počet nesnadno bylo súziti pro rozsah látky učebné. Rovněž vyslovila vláda přání, aby předměty, pro něž řád piaristův neměl by vhodných sil, zatím svěřeny býti mohly učitelům světským.

Dále byla v Rakovníku tehdy pouze škola městská, kdežto při každé reálce bylo potřebí školy hlavní se IV. třídou o dvou ročnících. Důchody nadačního kapitálu nebyly ovšem takové, aby požadavkům zákona vyhověti se mohlo; proto změnil šlechtetný arcipastýř přání své v ten smysl, že spokojil se zřízením reálek dvou: v Rakovníku a Liberci, při nichž ustanoveni býti měly řiditel, jenž by byl zároveň katechetou, a čtyři profesori; také učinil opatření, aby řiditel a jeden z učitelů při hlavní škole rakovnické, oba kněži řádu piaristického, vydržováni byli ze základního jmění, tak že by tím způsobem městská škola rakovnická v hlavní proměněna býti mohla; co se stavu učitelův týče, stál však nezvratně na tom, aby na žádném z jmenovaných ústavů nepůsobili učitelové světští, ale vždy jen členové řádu svrchu jmenovaného. Kdyby řád tento zrušen byl, anebo nedostávalo se mu schopných sil, měl arcibiskup pražský ve všech budoucích časech právo a povinnost, osaditi prázdná místa kněžimi jakéhokoli, ale vždy jednoho a téhož řádu; kdyby i těchto nebylo, pak mohl učiteli ustanoviti i kněze světské; potvrzení jich bylo ovšem vyhraženo vládě zemské.

Kdyby jedna z reálek*) nebo obě jakýmkoli způsobem zrušeny byly, dorozumí se arcibiskup

*) V reálních školách vyučováno: náboženství, psaní, počítání, skládání písemností, země- a dějepisu, účetnictví, směnkářství, přírodopisu a přírodopytu, vedení knéh hospodářských, mathematice, chemii.

pražský s biskupem litoměřickým, k jakému účelu obrátiti by bylo jmění nadační; — nesmí se ho však upotřebiti leč k náboženskému a vědeckému vzdělávání mládeže. Hlavní přání spanilého dobrodince čelilo k tomu, aby ústavy, jeho nadací založené, přede vším podržely na všechny doby ráz ryze katolický, pak aby nezůstávaly na stejném stále stupni, ale pokračující s duchem času zdokonalovaly se a přispůsobovaly k názorům o vzdělávání vůbec a vychovatelství zvlášť.

Reálka Rakovnická měla sloužiti řádnému předběžnému vzdělání hlavně řemeslníků a hospodářských úředníků; neboť prý „má město velmi výhodné položení pro pěstování obilí a píce, pro chov dobytka a rybářství, v sousedství jeho jsou největší lesy v Čechách, kamenné uhlí, kamenec, zelená skalice, železárny, továrny na sklo, a nalézá se tu množství surovin dotud neupotřeбенých. Vhodnější místo pro vzdělavatelnou budoucích hospodářů, lesníků a horníků jinde v Čechách s těží lze nalézt a jest tudy nadíti se četné návštěvy cizích, pokud v Čechách nebude mnoho reálků.“ —

Menší počet členů sboru professorského — 5 — než jaký předpisuje prov. zř. šk. — 7 — nabyl k žádosti zakladatelově konečně schválení vlády, kteráž tu přihlížela k tomu, že řiditel bude zároveň katechetou a obor působení reálky rakovnické, kdež učiti se mělo předmětům potřebným pro hospodáře, lesníky, horníky a „vyšší umělce“ užším vypadne, než jakému chtělo prov. zř. šk.

Jednou podmínkou sáhl spanilomyslný dobrodinec až do naší doby: chtěltě, aby na reálce rakovnické vyučovalo se též jazyku francouzskému a vlašskému; pro každý měl býti ustanoven zvláštní učitel třeba stavu světského, jenž z fondu 100 zl.

k. m. remunerace a od žáků svých jistý honorář by bral.

Na zaopatření nejpotřebnějších pomůcek věnoval 100 zl.

Služné ustanoveno jest: řediteli reálky, jenž také katechetou byl na 400 zl., řiditeli hlavní školy 350 zl., ostatním učitelům po 300 zl. k. m.

Roku 1829. slavnostním způsobem otevřena škola hlavní a r. 1833. 4. října otevřena první třída realních škol v budově dosud soukromé; vyučováno z počátku předmětům všeobecným. Obci rakovnické náleželo postarati se v době nejkratší o řádnou budovu pro žáky i učitele.

Dle § 15. „Der Deutschen politischen Schulverfassung“ patřily reálky k německým učelištím, tedy k učebním ústavům národním, kteréž podřízeny byly arcib. ordinariátu, tedy dohlížiteli školního okrsku a krajskému úřadu.

Vyučování dělo se až na nepatrné výmínky do r. 1861. výhradně německy.

Přesvědčení o prospěšnosti škol reálních nenabylo bohužel z počátku ni v městě Rakovníku ni v okolí valného rozšíření, a pracně bylo novému učelišti dráhu ku předu si raziti; leč po různých obměnách dostalo v době, kdy u nás bylo škol reálních po skrovnu, účeli svému čestně a prospívá dosud zdárně, jsouc vydržováno dílem z fondu. dílem nákladem obce.

Ráz ryze katolické školy z reálky [rakovnické *)] dosud nesetřeny, náboženství vyučuje se i ve vyšších

*) Kdežto reálka rakovnická měla na zřeteli hlavně potřeby hospodářské, všimla si reálka liberecká r. 1836 otevřená a rovněž řádu piaristickému svěřená, zájmů obchodních. Zařízení škol libereckých bylo jednotejné s rakovnickým, vyjímaje, že v Liberci českému jazyku při vy-

třídách po dvou hodinách týdně — ač vyučování náboženství na vyšších reálkách zrušeno — a obřady církevní vykonávají se svědomitě ovšem tak, by vyučování ujmy nevzalo.

Dne 14. června 1830. zesnul v Pánu spanilomyslný arcipastýř v stáří 81 let. Mezi četnými odkazy zvěčnělého čteme: „K lepší výživě učitele ve Zvoli a Jirčanech, pak pro učitelova pomocníka na škole Břežanské ustanovuji 1200 zl. v stříbře.“ Co o zdar školství, o zvýšení hmotného blahobytu učitelstva vykonal vznešený arcipastýř skrytě, co i současníkům zastřeno rouškou neproniknutelnou, bylo snad mnohem více než naším perem slabě tuto nastíněno.

učování skrovného místa nikdy nedopřáno. Kdo podrobnějších zpráv u věci té se dočísti chceš, nahlédni v roč. zprávu vyš. škol. reál. v Rakovníku 1876 v čas. kat. duchovenstva 1831.

Karel Al. Vinařický,

sídelní kanovník na Vyšehradě (1803—1869).

Psáti neb sestavovati knihy pro školy národní, obzvláště čítanky, jest prací nesnadnou, ba možno říci, nejvyšším uměním v oboru písemnictví. Spišovateli kněh čítacích není pracovati z látky jednorodé, nýbrž děje se mu jako umělci, který by měl dokonalou sochu vytvořiti z látek nejrozličnějších, a socha ta neměla by býti pouze krásná na pohled (čítanka), nýbrž měla by se i pohybovati, mluviti, jednati (mluvnice, učení věcné). Čítanky pro školy obecné musejí se dotýkati všeho; jsou tedy jednak zrcadlem, v němž se dítě zhlíží, aby vidělo, jaké jest co do podstaty a jakým býti má, pokud se mravnosti týče; jednak světozorem (kosmorama), jímž se mládež na svět dívá. Takovou přiměřenou knihu sepsati jest práce obrovská a v každém ohledu choulostivá; jeť tu spisovateli pracovati na poli velmi rozsáhlém, voliti mu z hald materiálu jen něco málo, co by se všem líbilo a k prospěchu bylo. A zmůže-li někdo tuto přenesnadnou práci a vyvede dílo, jež úplně vyhovuje potřebám časovým, zasluhuje uznání všestranného v plné míře.

Nejednomu čtenáři těchto řádků známo ze zkušenosti, že drahnou řadu let byly ve školách národních užívány tak zvaný „první a druhý díl“ knihy k čtení, jež z nedostatků spisů přiměřeně-

ších dlouho dobrou službu prokazovaly. Když v letech padesátých obrácen zřetel k opravě školství národního, usilováno v první řadě o zavedení nových, dobrých, případných školních kněh, které by nejen snadným a důkladným byly ku čtení návodem, nýbrž i různá poučení pro život poskytovaly a i mezi mládeží potřebné vědomosti z oboru hospodářství, země-, děje- a přírodopisu šířily. Leč kde nalézti muže schopného, který by v sepsání tak obtížné práce se uvolil, který by znal všestranně povahu dětskou a dovedl libě mluvit k rozumu i k srdci maličkých, který by byl učitelům vůdcem bezpečným, rádcem zkušeným, jak by své svěřence zdárně cvičiti měli?

Príslušné školní úřady neznaly u nás muže působilejšího nad — Karla Al. Vinařického.*)

Nenarodilť se ovšem zvěčnělý již hotovým paedagogem, leč dlouholetá průprava a bedlivé studium předcházely jeho zdárnému působení theoretickému i praktickému na poli vychovavatelském.

Vinařický již co posluchač první třídy humanitní na gymnasium slanském — jak sám o tom zprávy zanechal — pocítil náklonnost a touhu státi se praktickým učitelem, možná-li gymnasiálním. Jako jiní studující počal záhy vyučovati soukromě po domech za nepatrnou odměnu a to nejen ve svém rodišti, nýbrž i později v Praze, kamž r. 1818. zavítal. Zde otevřel se jinochu po vyšších účelech práhnuocímu nový život. Působilť tehdáž na fakultě filosofické slovutný profesor Bolzano, jenž důmyslem a rázností svou uchvátil mysl i srdce jemného Vinařického; Bolzano vytknul jemu příští

*) Karel Vinařický narozen r. 1803. v Slaném a zemřel k. r. 1869. na Vyšehradě.

dráhu života, slovy a příkladem svým pohnuv jím tak, že sobě oblíbil vznešený stav kněžský. Ztrávil rok ve Vídni, kdež studiem jazykozpytnými se obíral, vrátil se r. 1821 do vlasti co Čech uvědomělý, horlivý a vstoupil do pražského semináře. Jeho bystrý duch a mysl všemu šlechtnému přístupná obrátily v krátkce na Vinařického pozornost představených a jmenovitě tehdejší praeses semináře Mráz, odevzdal mu své malé sestřence k vedení, vykazav mu společně s nimi pokoj vedle bytu svého. Vinařický užívaje zkušeností, již dříve při soukromém vyučování získaných, počínal si při tom tak zdárně, že Mráz, byv požádán od hraběcí rodiny Šlikovské, by pro mladé členy její opatřil některého posluchače bohosloví za učitele náboženství, neváhal doporučiti obratného Vinařického, který pak i zde osvědčil se tou měrou, že za nedlouho ustanoven jest vychovatelem dítek Šlikovských. Pětiletá Tekla znala všecka písmena; učila ji dříve paní babička, která Vinařickému při prvním se ohlášení sdělila, že její vnučka nemůže se naučiti slabikovati, vyslovujíc na př. es, o, so, eso. Vinařický použil své nové metody a první pokus zdařil se mu nad očekávání, že v době kratičké naučily se tři dítky čísti bez slabikování. Soukromým vyučováním bylo lze Vinařickému všestranně seznati povahu dítek lépe, nežli možno učiteli ve škole žáky přeplněné. Od učňů svých, jež bývali po většině ducha čilého a v domácnosti volněji se pohybovali, nabyl důkladné známosti povahy dětské, mluvy, něžných citů i prostinkých myšlenek nevinné mládeže.

Již roku 1822 odbyl na universitě pražské zkoušku z vědy vychovatelské a r. 1825 kurs katechetický a methodický. Leč byv zvolen od arcib-

biskupa Chlumčanského za ceremonáře, opustil příjemné místo vychovatelské a svým novým povoláním vytržen od přípravy k zamýšlené profesuře. Svých volných chvil použil k návštěvě národního musea, kde s bibliotekářem Hankou sestavil zvukový sloupec písmen, kterýž hlasovod stal se podstatným základem pořádku písmen v jeho pozdějších „abecedách“. K postupnému jich skladu podal příčinu soused Vinařického, německý literát Kreil, který brojil zvlášť proti tvrdosti českého jazyka. Vinařický, aby odpůrci lahodu a zpěvnost milé materštiny dokázal, napsal celou řadu básniček, kde nikde dvě souhlásky se nescházejí. Tato vlastnost řeči české byla mu návodem k počátečnému čtení.

Požívaje přízně šlechetného arcipastýře, prokázal snahám vlastenců nejednou služby veliké, účastnil se vřele všech podniků literárních, stál v první řadě mezi statečnými horliteli, kteří se zasazovali o uvedení jazyka českého do škol a obratným jeho pérem sepsáno jest památné promemoria, kterým opatrně sice, ale s celým důrazem doléháno na vládu, aby se po právu a spravedlnosti místa dostalo ve školách potlačované řeči národní. V nedůtklivé práci pomahal Vinařickému rozvážný Jungmann. Skladatelé zmíněného spisu vykonali úkol svůj obezřele a na ten čas i dosti směle. Všeliké neřesti, rodící se z neblahého vyučování dětí jazykem, jemuž nerozumějí, vylíčeny jsou zevrubně, živě, ano někdy i křiklavě a podávají se návrhy, kterak by se mohl spravedlivější a prospěšnější řád vyučovací zavést. Všeliké naděje ale jsou trpce sklamány; půl čtvrtá roku minulo, nežli došla odpověď, jejíž smysl vrcholil v tom, že vláda činí, seč je, že prý mnohé

věci, za které se žádá, provádějí se, a v ostatních že ničeho změnití nelze.

Nový obor činnosti otevřel se Vinařickému, když na jaře r. 1833. dosazen byl na faru kovaňskou nedaleko Mladé Boleslavi, kde opětně nabyl příležitosti ku praktickému vyučování — ve škole; škola od té chvíle stala se mu miláčkem, pročez také často a rád tam dlíval, s potěšením studuje povahu dítek a bedlivě stopuje vývoj její.

Na Kovani počal přemýšleti o sestavení fibule české a radil se u věci té s důvěrným přítelem Fr. Lad. Čelakovským. Vinařický má za to, že nejlépe počítí velkými písmeny pro jejich jednoduchost, které dítě vypodobňovati nejspíše dovede. K slovům radí připojiti obrazy. V době kratičké sestavil zamýšlený spisek a vydal ho pod názvem: „Česká abeceda aneb malého čtenáře knížka první“ v Praze 1838. Tuto svou abecedu považoval za předběžnou přípravu domácí do školy národní. Dle své abecedy učil mile, snadně a lahodně čísti a jiným, jak by učiti měli, radil. Praktický návod dává učiteli: „Čti z ní učitel svému žákovi kteroukoli veselou povídku nebo bájku tak živě, jako by ji bez knížky vypravoval. Zjeví-li dítě pozor a libost v poslouchání, čti mu ještě druhou a třetí, a pověz mu, že by také takové a hezčí povídky z knížek samo umělo povídati, kdyby znalo ta černá znaménka, jimž říkáme písmena. Hned pak ukaž mu a vylož obrázek (list I. obraz 1.) asi takto: „I to pálí“ pravil Jaroslávek, když byl strčil prst do plamene hořící svíce a od té doby věřil, že oheň pálí. Pak bez prodlení ukaž mu na obrázku a podobně i v knížce písmě i, a napomeň je, kdekoli takové znaménko najde, by vydalo hlásek i Pro zajímavost ať ukáže učitel, jak se

to písmě píše; mladé ruce chtějí vždy něco na práci míti“ Vinařický k své roztomilé abecedě chtěl sepsati příruční knížku pro rodiče, jíž navedení podati hodlal, jak by užitečně v prázdných chvílích obírali se s dítkami. Leč tato kniha bohužel nevyšla.

Jak zdařilá jest „Malého čtenáře knížka první“, o tom nejlépe se přesvědčil každý, kdo ji byť i jen zběžně prohlédl; toť není suchopárná sbírka slov a vět, alebrž lahodné rýmování, jímž se mladému čtenáři práce činí příjemnou a tudíž mnohem snadnější. O zmíněné „první knížce“ pro malé čtenáře sám Čelakovský, jenž pochvalou nikdy neplýtl, velmi příznivě se vyslovil; píšeť (17. března 1841): „Dobré vychovávací spisy a vůbec v obor mladého věku sahající jsou moudrému a soudnému učiteli pravý poklad, čímž více méně zkušenému. O tom jsem se nejlépe přesvědčil při Vaší abecední knížce, jejížto cenu teprv — pravím jen to, co upřímně myslím — při skutečném užívání jsem poznal a uznal. Neboť jak snadně a skoro hravě chlapec můj z ní čísti se naučil, vím nejlépe já, a sotva jsem se toho nadíti mohl; a po mnohonásobném té knížky prohledání nenalezám, by se co vytknouti dalo a opravití potřebno bylo.“ Co pokračování „České abecedy“ vydal Vinařický r. 1842. „Kytku“ dárek malým čtenářům a r. 1845. „Druhou kytku“, r. 1852 vydány byly obě „Kytky“ spojené a roku 1863 vyšly opět pod názvem „Vlast“. Obsahovaly rozličné písně, průpovědi a slavnostní oslovení, básně, bájky a hádanky s „obrázky i notami“. Současné časopisy pochvalný úsudek o nich pronesly; mnoho článků v pozdějších čítánkách vyňato z jmenovaných „Kyték“.

Čelakovský děkuje z Vratislavi 13. dubna 1845 Vinařickému vřele: „Našim dítkám“ učinil jste „Kyticí“ velké potěšení. Přeji Vám, aby péro Vaše ještě často si vzpomělo na naši českou mládež. Vy jste cit, mysl i mluvu dítek výborně pojal a z toho všeho jim zdravý, záživný pokrm připravovati umíte.“

Zásluhy Vinařického docházely ovšem i uznání. Tak biskup litoměřický Augustin B. Hille několi-kráté vyznamenal jej pochvalnými dekrety a roku 1846 jmenoval jej čestným děkanem, kteréžto pocty Vinařický příliš žádostiv nejsa, důvěrného přítele svého kanovníka Pfeifra v dopise (dne 11. pros. 1846) prosil, aby, možná-li, neudělovali mu řeč-ného titulu, ale za to tím upřímněji povšimli sobě „memorialu“ o napravení škol s ohledem na Čechy potlačované.

Vinařický pocituje, jak břímě věků počíná se již při něm ozývatí a jak velice by čas od času potřeboval zastoupení a pomoci síly mladší, jichž na Kování nebylo, ucházel se o děkanství v Týně nad Vltavou, jež mu také r. 1849 uděleno bylo. V novém sídle svém působil blahodárně celé de-setiletí a nebylo ni jediné povinnosti, kteréž by si nebyl hleděl s vřelou úsilovností a láskou, a příkladem svým rozněcoval i mladší bratry k ne-unavné horlivosti ve škole i v chrámě.

Pilným návodem vlastním zdokonaloval tu vy-učování a vedení dítek, nešetře při tom ni práce ni hmotných obětí. Vyučovalo se po příchodu Vinařického do Týna ve třech přeplněných světni-nicích, z nichž každá v jiném domě byla najata; město, čítajíc několik tisíc obyvatelů, nemělo školní budovy. Vida tu velikou tíseň, staral se nejprve Vinařický, aby aspoň ještě jedna třída přidala se,

což se i stalo; tak farní škola týnská přeměněna v hlavní.

Že ale mládež týnské osady po různých domech se učila, to hnětlo starostlivého Vinařického velice; i umínil si stůj co stůj vystavěti školu, která by svou prostranností vyhovovala nejen všem potřebám, nýbrž i města byla ozdobou. Odpor jak ze strany mnohých měšťanů tak zvláště od obcí přiškolených byl tuhý. Leč Vinařický nelek se překážek v cestu mu kladených; šťastnou bylo pro něho okolností, že tehdejší c. k. lodmistr, Vojtěch Lana, osobním mu byl přítelem a vroucím ctitelem. I dovedl ho Vinařický pohnouti, že se uvolil dáti na vystavění školy v Týně nad Vltavou potřebné stavivo tesařské v ceně 5040 zl. Od J. Em. p. kardinála a arcibiskupa pražského Bedřicha ze Schwarzenbergu vyprosil stavivo zednické v ceně 8182 zl.; když spolu i obec týnská obstarala práci řemeslnickou v ceně 8494 zl.; měšťanstvo s přiškolenými obcemi práce povozní a ruční v ceně 6088 zl., uskutečněno vroucí přání Vinařického a v ulici mezi velkým a malým náměstím zbudována pěkná škola. Tam u veliké slavnosti převedeny jsou dítky a od těch dob vyučováno v šesti prostraných světnicích. Vinařický zamýšlel zřídit i nižší reálku, což ale jeho odchodem bylo zmařeno. Vinařický vynasnažoval se všemožně jak na Kování tak i v Týně, aby dítkám lásku ku škole vštípil a chudé všemi potřebnými věcmi opatřil, v té příčině spisoval a svým nákladem vydával rozličné malé knížečky a modlitby, kterými pak hodně dítky dařival. Posud se tam v četných rodinách co milá upomínka po zvěčnělém s úctou chovají.

R. 1850. vydal Vinařický „Čítanku malých“

ve vydání druhém. Když v té době nastala nutná potřeba dobrých kněh pro školy národní, obrácena ve vyšších kruzích pozornost k Vinařickému co k spisovateli v oboru tom výtečném. I zavítal z nenadání do Týna nad Vltavou zemský školní rada Jos. Wenzig a jmenem J. Exc. hr. Lva Thuna, tehdejšího ministra kultu a vyučování, vybídl Vinařického k sepsání slabikáře a kněh vhodných pro školy národní.

Vinařický znaje jazyk český, jako málo kdo, uvázal se v práci jinak nevděčnou se vsí láskou, jakéž jen pravý mládeže přítel schopen jest, a provedl úkol svůj velmi čestně, že jím vydané knihy školní za vzor sloužily podobným knihám jiných národů říše rakouské. Píšeť Josef Jireček, tehdejší ministerský sekretář, Vinařickému jak následuje: „Že slabikář vyjde, není zásluha má, ale Vás samého; až přijedete do Vídně, ukáží Vám referát školského rady Hausmanna z Brna a brněnského pana biskupa. Lepšího, příznivějšího úsudku jsem o žádné knize posud nečetl.“

Vinařický řídil se u sepisování slabikáře fibulí Beckrovou se stálým zřením na tak zvanou psací-čítací methodu (Schreib-Lesemethode); leč jen skrovně mohl upotřebiti knihy za vzor mu poslané a to jen co do článků poučných. Po velmi šťastném pokusu se slabikářem dal se chutě do skládání čítanek II. a III. Ač k jejich sestavení mnozí znalci přispěli, největší díl práce náleží bez odporu Vinařickému. Po dvanácti letech předsevzata revise školních čítanek zvláště z ponuknutí porad učitelstva pražského, a sestavena komise, ku které náleželi: školní rada Pátek, kanovník Bernard, K. Vinařický, K. J. Erben, dr. Amerling, učitelé

Řehák, Bačkora, Bíba a Valter. Roku 1865. vyšel zrevidovaný slabikář pod názvem „Čítanka pro první třídu katolických škol v císařství rakouském.“

Vlastenecký biskup budějovický J. V. Jirsík jmenoval Vinařického r. 1855. střídníkem a dozorcem škol v obvodu vltavotýnském. Pod jeho vzorným dozorem zkvétaly školy utěšeně a v učitelstvu druh druhá v horlivosti předčiti hleděl; ne bázeň otrocká, nýbrž upřímná láska k váženému představenému byla jim v obtížných pracích mocnou pobudkou. Porady vikariátní odbývány velmi správně a učitelstvo i bez diet ochotně spěchalo na ně v sněhu, dešti i blátě, dobře vědouc, že vzácných praktických pokynutí v oboru školství za podíl se mu dostane. Ať jen o něčem se zmíníme. Na poradě dne 25. května 1858 pojednával Vinařický, jak by citelnému nedostatku učitelstva bylo lze odpomoci a činil návrh, by zřízen byl kurs pro učitelky, ovšem jen krátký a bez velkého nákladu; kandidátky auskultovaly by 2—3 léta na škole domácí, potom navštěvovaly by městskou pravidelně zřízenou školu dívčí, načež by přijaty býti mohly do ústavu pro vzdělání učitelek. Největší váha by se klásti měla na známost věcí a prací, s kterými se ženské v domácnosti obírají. Panuje sice na mnoha místech u prostého lidu mínění, jako by děvčata nepotřebovala školního cvičení. Taková domněnka má svůj původ ve skutečné a známé nepraktičnosti našich škol z ohledu na vychovávání dívek. Domněnka ta pomine, až bude škola dívčí životu podobnější. Děvčata potřebují vůbec, jako budoucí pomocnice svých matek při živnosti domácí, i jakož chůvy a služby svého zvláštního navedení. Nepodá-li jim ho škola,

kdež mohou je jinde nabyti? Za tou příčinou měla by míti děvčata svůj zvláštní slabikář a svou zvláštní čítanku, které by mimo nábožné a mravné čtení zavíraly věcné vědomosti děvčatům nejpotřebnější. Bude-li čítanka pro ně tak složená, aby byla téměř beze všeho výkladu srozumitelná, zdomácní všude, anobrž budou se z ní učití dospělé dcery a snad i hospodyně. Mnoho se tím v životě domácím napraví, zdokonalí a ušlechtí. Oddělením chlapců od děvčat získá nepochybně mravní kázeň mládeže vůbec; dívky přiučí se potřebným švadlenským pracím a navyknou záhy pilnosti a pracovitosti. Spatřovali bychom je budoucně i na neblahých pastvištích zaměstnané na př. pletením punčoch. Rodičům praktické takové cvičení muselo by přijíti vděk. Za učitelky hodily by se nejlépe dcery učitelů, jež by takto budoucnost, byť i ne skvělou, měly zabezpečenou a i otci k stáří byly výdatnou podporou.

Dnešním ústavům pro vzdělání učitelek zavdal tedy u nás Vinařický první podnět, ač jejich zařízení přál si míti docela jiné.

Když po letech padesátých veliká národní nadšenost změnila se v zmalátnělost, a za reakce Bachovy rodiče dítky, jež neměly té nejmenší předběžné průpravy, do německých škol šmahem hnali, po městech s obyvatelstvem českým na pořád téměř pouze německé školy zřizovány a původně české školy v německé proměňovány, opřel se takovému nerozumnému jednání v listech veřejných Vinařický a proti zemskému školnímu radovi Mareschovi, který tvrditi se neostýchal, že „žádost a vůle rodičů a ohled na prospěch ve světě musí v otázce o školách největší váhu míti“, polemi-

soval ostře, důvody paedagogickými jeho nejapné náhledy poráží.

Jelikož doba naše, co se týče zřizování německých národních škol a téměř vášnivého do nich posílání ryze českých dítek, kteréž ni jediného slova německého neznají a ani jedinému nerozumějí, nevalně od let padesátých se liší, uvedeme některá zlatá zrnka z polemiky Vinařického. V článku „Čas. Mus.“ roku 1857 str. 257 čteme:

„Nikdy nepřinucuj děti, aby se učily z paměti věcem, kterým nerozumějí; to by bylo namáhání trpké, neužitečné — a škodlivé; mládež by si tím učení oškivila a dusila by se v ní dychtivost k důkladnému učení.“

Otázkami vzbuzuj myslící jejich činnost.

Ptej se tak, aby děti rozuměly a odpovídati mohly.

Hleď, aby většině vyučování bylo prospěšně, slabších ale z oka nepuště.

Rozmlouvaje s dítkami, veď je příhodnými otázkami k pozorování a k porovnávání věcí, i cvič jejich úsudek.

Mluv prostodušně, aby školáci všemu rozuměli.

Na to obrací se Vinařický k rodičům slovy: „Tážeme se dobromyslných a rozumných rodičů českých, mohou-li se zachovati tato všeobecná hlavní pravidla vychovatelská ve škole, kde jest jazyk vyučovací pouze německý, jemuž dítě jejich nerozumí? Hlahol jazyka cizého méně znamená než zvuk zvonu; při tom ví dítě alespoň, proč se zvoní. Z paměti se učí podle sluchu a zraku jako špaček a papoušek. Smyslu slov neznajíc, neví,

co si při nich pomyslití má. Přívětivost učitelovu může měřiti jen podle tváření; slovům poučovacím, napomínacím, tklivým nerozumí; po slovu kárajícím zůstává lhostejným, často ani neví, proč je káráno. Vše co slyší, jest mu neznámo, jakého potěšení může z učení nabýti? Jakou činnost rozumu projevití může odpověďmi na předložené otázky v jazyku nesrozumitelném? Při vypravování netklivějšího, srdce šlechtícího příběhu zůstává chladným. Nechť učitel mluví jak možná prostě německy, slova ta jsou českému dítěti stejně nesrozumitelná, jako kdyby byla španělská nebo čínská. Nechť učitel ukazuje věci neb obrazy, co o nich praví, dítě české leda jen tuší a hádá a smyslu teprvé za dlouhý čas se dovtípiti může. Temnými-li bývají otázky německým dětem německy pronešené, jak světlé mohou býti dítěti českému? Jakým způsobem vzbudí německý učitel činnost mysli českého žáka k porovnávání věcí a jak probudí ho ku přemýšlení a ku zdravému úsudku, bude-li mluvití s ním pouze německy? Komu jinému může tedy vyučování pouze německé prospěšným býti, než dítěti německy rozumějícímu? Na to bezpochyby nepomyslí čeští rodiče, kteří dávají přednost školám pouze německým.“

Jak vysoce budějovický biskup J. V. Jirsík cenil nadání a horlivost Vinařického u věcech školských, zřejmě nejlépe z toho, že sobě z hloubi srdce přál, aby školy celé diecése jeho otcovské péči svěřeny byly. Pročež usiloval o to všemožně, aby na uprázdněné místo kanovnické v Budějovicích dosazen byl náš Vinařický. Než nevidělo se v Praze místodržiteli baronu Mecsérymu a ve Vídni ministru Bachovi, aby muž, jehož veškeren život znamenán byl vřelou láskou a věrnou oddaností

k národu, mohl býti hoden důstojnosti takové! Jeho platné služby, jež prokázal státu, byly ničím.

Však přece neminula Vinařického vysoká důstojnost; r. 1859. žádal za uprázdněný kanonikát v kollegiální kapitole Vyšehradské, dílem aby po dlouholetých pracích trochu si oddechl, dílem aby literárním pomůckám dlel na blízku, dílem rozmrzen, že pro něho vrchnímu pastýři budějovickému způsobena nejedna nepříjemnost; vřelému přání bylo vyhověno.

V Týně nad Vltavou byl Vinařický pracemi zanešen a míval zřídka kdy volné chvíle, zaměstnáván jsa kromě svého povolání též vedením rozsáhlé korespondence s ministerstvem a se vzdálenou tiskárnou, kde jeho školní knihy se tiskly.

Leč ani Vyšehrad nebyl pro Vinařického místem odpočinku, horlivost jeho, státi se všude dle sil svých užitečným, strávila ho. Že četných schůzí všech čelnějších vědeckých spolků se sučastnil, netřeba podotýkati.

Když r. 1863. zřízena Šmerlingem ve Vídni vyučovací rada pro celé Rakousko, povolán do ní pro odbor škol národních z Čech též Vinařický, kteréhož úřadu ale brzy se vzdal zároveň s ostatními členy, když byl shledal, že všeliké úsilí a namáhání jest marné, bezúčelné. Po delší dobu zasedal v sboru rozsudním o pracích pro čítanku hospodářskou a r. 1866. povolán do okresního výboru karlínského, kde horlivě se ujímal školy hospodářsko-živnostenské, již vzácnými zkušenostmi v oboru tom prokázal služby podstatné. V radě městské vyšehradské zastupoval zvláště zájmy školské a jeho neunavným přičiněním vystavěna nová škola a zřízeno místo zkoušené industriální učitelky; sám k tomu cíli věnoval čistý výnos svých

některých literárních prací. Tak k slovu přidružil vždy skutek. Škola vyšehradská jest, vyjímaje některé menší články v „Časop. katol. duch.“ o vyučování o škole pojednávající, posledním dílem a korunou zásluh Vinařického o české školství. *)

Si homines et eorum scripta tacerent, saxa loquentur. **)

*) Když zákonem ze dne 25. května 1868 vláda školy národní ve vlastní správu zase přijala, zůstavíc Církvi toliko skrovný dohled na vyučování náboženství, vynasnažovaly se úřední orgány, aby vše, co na dřívější zřízení upomínalo, ze škol odstraněno bylo; rokem letošním mizí i poslední stopa starého školství a na místě čítanek, jichž původcem byl K. Vinařický, zavedeny nové. Spisy, jichž použito: V Zeleného „život J. Jungmanna“, J. Malého „Vzpomínky starého vlastence“, Sl. N. „Škola a život“, r. 1869 „Beseda učitelská“, r. 1878, Fr. Čelakovského „Sebrané listy“, „Posel z Budče“ r. 1879 a j. v.

**) Kdyby lidé a jejich spisy mlčeli, bude mluvití kamení.

Josef Liboslav Ziegler,

děkan a vikář chrudimský. (1782—1846.)

Není-li lze listu dennímu, který kromě obecnámování obecnstva s běžnými událostmi politickými a kronikářskými obral si za účel dobré řády za vzor a zlořády na pranýř vystavovati, upříti pro život důležitosti, tím více ceniti slušno list odborný, jenž vytknul sobě všestranně a důkladně poučovati ty, kteří obírají se vychováváním mládeže, nadějí vlasti.

Jaký učitel, taká škola, jaká škola, taká obec, jaké obce a města, také země a taký stát; proto dobrý vychovatelský časopis nad jiné klásti dlužno. Jeť on studnicí, do které prameny ze všech končin stékají, a z níž každému nápoj zdravý, občerstvující vážití volno, jest pokladnicí, v níž každý vychovatel své paedagogické vědomosti skládati, nezkušený radu hledati a praktických pokynutí nalézti může; jest zrcadlem, v němž každému cvičiteli mládeže často shlížeti se prospívá, by chyby své poznal i uznal a příště se jich varoval.

Pomýšleno sice hned, jakmile duchovenstvo správu nižších škol převzalo, o zaražení orgánu školského, leč obavy, zda by našel vydatné podpory nejen hmotné, nýbrž i co do přispívatelů, nedaly blahodárné myšlence vzniku a utlumily ji již v zárodku.

Všecky obtíže a nesnáze, jichž se strachovali mnozí, přijal na bedra svá muž jediný, jemuž povznešení školství na srdci leželo, ježž chatrné vzdělání národního učitelstva velice hnětlo. Tím neohroženým bojovníkem byl — Josef Liboslav Ziegler.

Narodil se dne 10. července 1782 v Hradci Králové. Ztrativ záhy otce, přišel r. 1792 s chudíčkou matkou svou do Chrudimi. Desíletý Josef navštěvoval školu městskou pilně, a jsa ducha bystrého, vynikal nad své spolužáky a při každé zkoušce knihami, penězi i oděvem obdarován býval. Když vystoupiti měl ze školy chrudimské, byla jeho starostlivá matka u veliké nesnázi, nevědouc co s Josefem počíti. V té své úzkosti došla se synem k P. D. Korovi, katechetovi při škole chrudimské, který nad to ještě schopnější žáky pro nižší třídy gymnasiální připravoval, dojížděje s nimi vždy ke konci roku ke zkouškám do Hradce. Když matka Zieglerova zmíněnému katechetovi za vše, co byl dobrého synu jejímu prokázal, srdečně poděkovala, tázala se ho o radu, co by měla nyní se synem začíti?

Ctihodný kněz*) prohlásil se ihned v ten smysl, že by to bylo veliká škoda, kdyby chlapec tak výbornými schopnostmi nadaný měl dán býti na řemeslo a přimlouval jí, aby mu nechala Josefa svého k posluhování, že jej za to stravou opatrovati a při tom s druhými žáky předmětům gramatikálním vyučovati bude.

Skončiv s výborným prospěchem studie filosofické, hlásil se Ziegler do theologie pro diecési

*) Viz J. Rybičky „Život a působení J. L. Zieglera“ v časopise musejním 1869 a Vojt. Kryšpína „Rozhledy po časopisech paedagogických“ v Bes. Vč. 1877.

královéhradeckou a byv přijat, navštěvoval čtení bohovědecká na universitě pražské od r. 1803 až do r. 1806. Odbyltě i tyto studie tak výtečně, že ve všech předmětech vynikal, ačkoliv více hodin denně soukromným vyučováním ztrávil a kromě toho i nemálo času se vzdělání v jazycích slovan-ských a cizích obětoval.

Byv pak dne 30. srpna r. 1806. od biskupa králové-hradeckého Marie Tadiáše hraběte z Trautmannsdorfu, jenž mu byl i v studiích penězi a jinak nápomocen, na kněžství vysvěcen, slavil dne 4. září téhož roku v kapli sv. Josefa v Hradci Králové své prvotiny kněžské, načež poslán ihned za kaplana do města Dobrušky v Králové-Hradecku.

Setrvav při správě duchovní několik let v místě dotčeném, pak v Meziříčí na Opočensku a v Dobřanech, byl povolán r. 1816. za profesora bohosloví a řeči i literatury české do Hradce Králové. Dne 10. listopadu byl povýšen na hodnost doktora veškerého bohosloví.

Seznav, že bez důkladné známosti jazyka mateřského nelze pastýři duchovnímu se obejít, má-li vznešenému a těžkému povolání svému dosti učiniti, obrátil Ziegler, jakmile v nový svůj úřad učitelský se uvázal, hlavní zřetel k řeči české; založil českou knihovnu pro bohoslovce, pořádal veřejné přednášky, aby posluchačům bohosloví poskytl příležitost k dokonalému obeznámení se s mateřštinou. Mimo to přesvědčil se z vlastní zkušenosti, na jak nízkém stupni české školství té doby živořilo, jak učitelstvo, bídné majíc postavení hmotné, vyučování lecjaks odbývalo, považujíc je za věc vedlejší. Kterak by bylo věc tu žalostnou napravit a učiniti, aby škola, jediný a poslední útulek jazyka mateřského, pro vše-

obecné povznesení naší národnosti tolik činila, co dle tehdejších poměrů činiti mohla a měla, kterak by u učitelstva duševní chudobu znenáhla bylo lze odstraniti: o tom radil se Ziegler s předními vlastenci českými.

Hlavní pákou k povznesení školství národního a k blahodějnému vzdělání učitelstva zdál se mu býti list vychovatelský, v němž by ti, kdo s mládeží činiti mají, rady hledati a najíti mohli; čistý výtěžek časopisu měl býti obrácen k dobrému vdov a sirotků učitelských *).

Od zamýšleného podniku zrazoval Zieglera hlavně prof. Millauer, ukazuje na překážky časopisu takovému u nás v cestě stojící, a prorokuje na jisto smutný konec, jež jeho nepředložené vydávání v zápětí míti bude. Nic však méně nedal se Ziegler od svého předsevzetí odvrátiti, anobrž ucházel se prostřednictvím konsistoře královéhradecké, u řízení zemského o povolení k vydávání časopisu „Přítele mládeže“, který pod dohlídkou vrchního školního dozorce diecesního měl v čtvrtletních lhůtách vycházeti, obsahuje v sobě zásobu spisů ku prospěchu a potěšení učitelů a vychovatelů, rozšiřuje potřebné a užitečné známosti, nábožné smýšlení, dobré mravy a účinnou lásku k vlasti i k národu. Přivolivši řízení zemské dekretem dne 30. listopadu r. 1825. č. 57991. vy-

*) Vláda vydávala sice od roku 1816—21. „Přítele mládeže“ v řeči německé (Schulfreund aus Böhmen), časopis vychovatelský, jenž byl přítelem výhradně školství německého a učitelů německých, ač ho dle gubern. nařízení všichni duchovní i učitelové v Čechách odbíratí měli. Leč zavírány brzy před ním dvěře, duchovenstvo omlouvalo učitele, že záhodno, aby vychovatelé české mládeže českými knihami se vzdělávali a učitelové prosili za milostivé osvobození od odebírání listu zmíněného.

daným k žádosti té, ustanovilo tolikéž, aby se časopis ten nákladem fondu školního tiskl a Ziegler sám aby jej redigoval, v kteroužto práci, ježto tu nebylo osoby způsobilejší — on se pak také uvažal.

Maje úsilovnou snahu o brzkou a vydatnou pomoc školám českým, umínil si, že vedle „Přítele mládeže“ ještě jiný spis paedagogický vydá, aby vychovatelům českým poskytl opět nové pomůcky, snaživé spisovatele v úmyslu jejich upevnil a zároveň i nové pracovníky získal.

I vyslal do českých krajů r. 1824. „Věrného Raditele rodičů, dítek, pěstounů a učitelů;“ čteme v něm pojednání o hodnosti a důležitosti úřadu učitelského, o vedení dítek k nábožnosti, poučení, jak učitel při písmenkování, slabikování a čtení má pokračovati, o kázni školní, aforismy paedagogické, promluvy žáků při veřejných zkouškách, mravné naučení, povídky, hry divadelní, básně, písně, průpovědi, pamětnosti, přání a p. Časopis „Př. mládeže“ i „Věrný Raditel“ přijaty s nadšením; přispívatelů i odběratelů počet vzrůstal každým dnem.

Mezi přední spolupracovníky a spojence Zieglerovy vřaditi dlužno: Fr. Al. Vacka, děkana a vikáře kopidlenského, Jos. Hajislava Vindyše, faráře nechanického, J. Javornického, děkana církvického, prof. Max. Millauera, Vojtěcha Nejedlého, děkana v Žebráce, Jak. Raf. Macana, děk. v Čelakovicích, Vác. Alex. Pohana, děkana v Pořiči nad Sázavou, Vác. Nováka, far. mladočovského, Ant. Stránského, katechetu na gymnasiu královéhradeckém, Mat. Jos. Sychru, far. v zámku Žďáru a j. v.

Na ukázkou a k posouzení podáváme některé zlomky z četných pojednání Zieglerových. Z vý-

tečného článku o „školní kázní“ vyjímáme: „Na dobré kázní ve škole musí si učitel zvláště zakládati. Nechť nemyslí, že vyplnil svou povinnost, naučil-li žáky čísti, psáti a počítati. Dobré a způsobilé děti očekáváme ze školy; pročez vzdělávající rozum, nezapomeňme na šlechtění srdce. — Vyučování není nikdy záměrem, nebo-li cílem a koncem, nýbrž toliko prostředkem, jímž bychom velikého záměru lépe dosáhnouti, totiž mravně dobrých a podle stavu svého užitečných lidí dochoovati se mohli. Pouhé známosti bez dobrých mravů více škodí nežli prospívají.“ — Slova uvedených měli by si povšímnouti učitelové mladší, kteří hlavy dítek prarozmanitými věcmi přepĺňují, o zušlechtění srdce maličkých pramálo dbajíce.

Čistota, praví Ziegler na jiném místě, náleží právě tak k dobrým školním mravům jako k spořádanému živobytí. Aby se však učitel o čistotu svých žáků marně nesnažil, budiž dříve sám tím, čím chce, aby jeho žáci byli, aby se neřeklo, že čistotu vychvaluje a naopak jedná. — Stydlivost, strážce nevinnosti, ony děti, kterým se časné zaostřila, mnohem bezpečněji od hříchu ochrání, nežli sebe lepší učení a napomínání, pročez učitel každé příležitosti užij, aby stud v srdce dětské vštípil.

Zdvořilost je důkazem vážnosti k jiným a podstatnou částkou slušnosti a mravnosti. Učtež se děti, jak zacházeti a obcovati mají s lidmi, jimžto vážností, šetrností a povolností jsou povinovány. Na tu podstatnou částku díla vychovatelského mělo by se ve školách velice dbáti. Známo jest, že na zevnější tu stránku a to právem mnoho se hledí. Nebude snad od místa, když jak učitel, tak i rodiče Zieglerem navržená pravidla si osvojí a je čas od času dětem připomenou.

a) Potkáš-li představeného aneb kteroukoli vzácnější osobu, v nějaké vzdálenosti smekni a slušně se pokloň. b) Jdeš-li do cizího bytu, dříve pomalu na dvéře zaklepej, a když se ti ozvou, zvolna vejdi. c) Jsi-li tázán, odpovídej slušně, uctivě a ne s urputností, neskákej do řeči. d) Mluvíš-li s osobou, na níž záleží, nepodepírej se, aniž se k ní příliš přibližuj. Neviklej se, nepřeshlapuj a pat nerozstavuj. e) Psaní, knih a jiných věcí, jež v pokoji jiného vidíš, do ruky neber a nečti. f) Nekousej pysků a nehtů, nepotahuj nosem, nevyvaluj oči, nemrkej, v nose a uších prstem se nerýpej. Nos čistí ne pouhými prsty, ale šátkem. g) Stůj a sed' zpříma a nepodpírej se lokty na stůl, u něhož vzácnější osoby sedí. h) Neokazuj prstem na osoby, o nichž mluvíš, a také u přítomnosti jiných žádnému do ucha nešeptej.

S odměnami i tresty s největším uvážením a opatrností zacházejme. Odměny udělujme zřídka; plýtváním pozbudou vnady své i účinku. Hleďme při tom skoro tak na skutek jako na vůli a úmysl.

Chceme-li ve škole náležitě odměňovati, hleďme jistých stupňů. — Pěstounství, které by nepotřebovalo trestati, bylo by nejvýbornější: nebylo však posud nalezeno, jako kámen u mudrců. Jisto jest, že pěstounům, tudíž i učitelům jen skrovných trestů jest třeba. — Pramen zlého leží v náklonostech a v lidském srdci; tresty buďtež tedy takové, aby srdcem hnuly a smyšlení opravily.

Pročež je-li učiteli třeba trestati, dříve náležitě zkoumej, zda-li kleslé dítě s předsevzetím a schválně anebo z nevědomosti, z lehkomyšlnosti a z unáhlení chytilo, jaký mělo úmysl a jaké jest jeho domácí vychování.“

Že byl Ziegler paedagogem upřímným a velice horlivým, a že opravdově na všech stranách a při každé příležitosti snažil se o povznesení českého školství, jde na jevo i z jeho řečí duchovních. Tak kázal o slavnosti sv. Václava l. 1823. v Chotusicích, položiv si za základ slova Spasitelova. „Nechte dítek jíti ke mně a nebraňte jim; nebo jejich jest království nebeské.“

V úvodu praví: „Nevyvážitelný jest pramen dnešních kázání, ku kterým křesťanské ctnosti sv. Václava příležitost poskytují. Dnes vychvaluje se jeho pobožnost, oddanost do vůle boží, péče o časné i věčné štěstí svých poddaných, spravedlnost, pokora i jiné ctnosti: mně pak jeho příčinlivost o zvelebování křesťanských škol podává v tomto chrámu Páně, u něhož novou školu dobročinnost vys. uroz. pana hraběte vystavila, milou příležitost, abych školy učinil předmětem kázání svého. Užitečnost škol budiž tedy obsahem řeči mé, pročez poukáži, jak užitečné jsou školy a poučím rodiče, kterak se zachovati mají, aby školy žádoucí užitek přinášely. Je-li která radost větší, nežli potěšení rodičů z dobře zvedených dětí? Odvolávám se na vaši vlastní zkušenost, rodičové, kteříž zvedené dítky máte. Rcete, zdali byste tu radost, kterou vám dobré dítky působí, za všecky pozemské rozkoše změnili? Kterak plesáte, patříce, an nevinné dítě vaše rozumností a pobožností prospívá! Jaká to radost, an předvídáte, že svou schopností žádaného stavu dojde, v kterém nejen poctivě a šťastně živo bude, než i mnoho dobrého způsobí. Jaká to radost, pomníte-li: Šťastně jsme to dítě do školy posílali, vychovali jsme vlasti užitečného syna, svému stáří podporu a církvi příkladného

křesťana. A i po smrti budete živi ve svých synech a dcerách, anaž u pozdních potomků bude čestná vašeho jména památka, kterou vám slibuje svaté písmo: „Kdo učí syna, veseliti se bude z něho: když skoná, jest jako by neumřel, neb podobného sobě pozůstavil po sobě.“

„Každá země jest tím šťastnější, čím rozumější a ctnostnější jsou obyvatelé její; národ bez rozumu a bez ctnosti skládá se jen z polovičních lidí a nemůže při své tuposti šťastným býti. Ale kterak mohou lidé rozumní a ctnostní býti, nejsou-li časně k rozumu a ctnosti vedeni?

Chceme-li společnost lidskou opravit a zúšlechtit, musíme s mládeží začíti a v její mladé jemné dušinky užitečné a ctnostné myšlení vštěpovat. Soudcům ubývá práce; v žalářích, v káznicích se volní, příčinlivost rolníků, řemeslníků a obchodníků všeliký nedostatek zapuzuje; všickni obyvatelé veselejší myslí nabývají; u národu mohovitosti, síly, statnosti přibývá; věk zlatý se vrací Tak prospívají školy veškeré vlasti! Aby užitek, jež školy dětem, vám a veškeré vlasti působí, tím hojnější byl, sami, dobří rodičové! učení školnímu napomáhejte a přispívejte. Vše-možně sdílejte starost vychovatelskou s učitelem; učitel potřebuje vaší pomoci, účinnosti a podpory. Té mu pak poskytnete, a práci jeho velice usnadníte, pakli dětem lásku a důvěrnost k učiteli vštípíte.

Mládež jedná spíše podle příkladu, nežli podle naučení jí daného. V její měkké dušinky vtiskne se lehce smýšlení, jež na rodičích pozoruje. Co prospívá, že učitel sebe pěknější pravidla mravnosti přednáší, vidí-li děti doma, že rodičové právě naopak jednají? Nekazte dobrého

semene, jež učitel svým cvičením rozsil v srdci dítek vašich. Opatrně před očima dítek chodíce, hleďte, aby se ujalo a dobré ovoce neslo. Takto dobrým a příkladným živobitím budete nejlépe užitečnému učení školnímu napomáhati a přispívati.“

Úřad professorský zastával Ziegler 10 let. Když r. 1825, Fr. Urban děkan chrudimský zemřel, jmenován rozhodnutím J. M. císařové Karoliny jeho nástupcem; obyvatelstvo chrudimské přijalo ho s velikou poctivostí. K nařízení komise studijní sepsal Ziegler gramatiku českou a německočeskou; rukopis jejich předložen samému vladaři, jenž ráčil naříditi, aby zmíněné cvičebné knihy v českých i německých školách národních byly zavedeny; ze dne 3. listopadu 1833 č. 6452. Ieč nestalo se tak.

Roku 1832 dosáhl Ziegler rozsáhlého praktického působení u věcech školních, svěření mu byl úřad vikáře a vrchního dozorce školního v obvodu chrudimském. Našel tam školství v stavu chatrném — téměř naskrze zanedbané i usiloval o to, aby co nejdříve zlepšeno bylo.

I začal nejprvé s městskou školou chrudimskou, jež byla v stavu přebídném. Učitelové, jsouce mizerně placeni, hleděli postraným vyučováním či kondicemi příjmy rozmnožiti a pročez pokládající veřejné hodiny školní za jakés takés odpočinutí a zotavení se od soukromých svých prací a vyučování, trávili je z větší části řezáním per, přepisováním not hudebních, diktováním německých cvičení (Redeübungen) a podobnými tretkami.

Ziegler zpozorovav tyto nepořádky, hleděl je odstraniti, a tudíž domlouval často učitelům; ale

tito zabředše již příliš hluboko do svého šlendriánu a nevyrozumívající sami důležitosti a platnosti svého povolání vychovatelského, nevšímali sobě daných jim důtek a zůstávali při svém nechvalitebném způsobu, anobrž zanevřeli ještě na Zieglera, který prý „neslýchané a nepotřebné novoty zamýšlel a ve svém novotářství i toho se odvážil, že zapověděl, aby školní mládež chrudimská budoucně nikdy — jak se až dosaváde dalo — při službách božích německé písně nezpívala, nýbrž i nařídil, aby se tu pak naskrz jenom českých zpěvů užívalo!“

Lépe dařilo se Zieglerovi u provádění záducích oprav na ostatních školách svého vikariatu; usilování jeho nezůstalo tu bez účinku, aspoň u učitelstva mladšího, kteréž rady a povzbuzení vikáře svého dbalo, a k důkladnějšímu vzdělání sebe i žáků svých svědomitě přihlíželo.

Za příkladem Fr. Vacka, vikáře kopidlenského, zavedl také okresní porady učitelské, jež k zvelebení školství velice přispívaly. V konferencích těch pojednáváno o vychovatelství, mluvnictví, počtářství, dějepisu i místopisu a dávány případné úlohy; učitelstvo zvláště mladší bylo nuceno o předmětu úlohy své přemýšleti a k ní vztahující se spisy čísti.

Ziegler, jsa muž vzdělání hlubokého a pedagog tělem i duší, poučoval učitelstvo velmi ochotně; zvláště zajímavé byly jeho úsudky o knihách českých, tou dobou vycházevších, kteréž Ziegler vždy do porad přinášel a všemožně rozšiřoval.

Když Ziegler děkanství chrudimské nastupoval, obávali se mnozí vlastenci, aby ve své posavadní horlivosti spisovatelské neustál. On však sobě předsevzal, že i dále se vsí silou pracovati hodlá

na národu roli dědičné a teprvé když se stal vikářem a od starších spolupracovníků nazvíce opuštěn byl, jsa i jinak velmi zaměstnán, žádal konsistoř, aby redakce „Přítele Mládeže“ na rámě mladší složena byla; leč teprvé po třech letech oznámeno mu, že na dále sprostěn obtížného řízení časopisu.

Žel těch mnohých sporů na osadě chrudimské, jež Zieglerovi život strpčovaly a jej od prací literárních vzdalovaly. Až do poslední chvíle své byl Ziegler čilý a z hloubi srdce přál si, by se dočkal okamžiku, kdy potřeb národních ve školách i v úřadech slušně bude šetřeno; bohužel nebylo mu souzeno, aby zřel splnění svých vřelých tužeb. Zesnul v Pánu dne 23 května r. 1846, muž to výtečný, horlivý apoštol svého národu, neunavný podporovatel školství českého, buditel i vzdělavatel učitelstva slovem i perem.

.

~~~~~

Fr. Alois Vacek,

děkan a vikář kopidlenský. (1780—1855.)

Má-li učitel zdárných výsledků při vyučování se dodělati, nesmí přestati na těch málo drobtech, jichž si byl v předběžných studiích na rychlo osvojil, nýbrž má vědomosti své stále obohacovati. Platí-li zásada pronešená v době naší, čím více tenkrát, kdy školství české leželo v plenkách. Leč třeba by měl vzdělavatel mládeže celou řadu spisů poučných po ruce, litera zůstane mrtvou literou, není-li slovem občas oživena, objasněna, doplněna; ba mnohé hluboké pravdy, nesnadno pochopitelné, unaví ducha i omrzí a zlatá zrnka jsou pak nezasvěcenci — hrubým pískem. Z té příčiny hned na počátku vlády duchovenské nad školami nařízeno odbývání učitelských porad. Mělyť býti prostředkem vzdělavacím a buditelem učitelstva, které by se čas od času scházelo, aby sobě na vzájem náhledy ze zkušenosti o umění vychovatelském sdělovalo, mezi sebou důvěrně o záležitostech školních rozmlouvalo.

Přátelský rozhovor více prospěje nežli nej-
učenější pojednání. Ne vždy stačí vlastní zkušenost, třeba sahati i k cizí. Účelem porad mělo býti především zdokonalení, obohacování vědomostí, a vytríbení náhledů, osvojení si nejprůmě-
řenějších praktických navedení, usjednání se co do kázně školní, slohové pokusy různého obsahu,

úvahy o spisech, zvláště vychovatelských a praktické výstupy. Na poradách mělo rozséváno býti símě zázračné, jež, padnuvši v půdu kyprou vzrostlo by v mohutný strom, v jehož stínu potomkové užili by pohovy i občerstvení. Nahodile pronešené slovo mělo probuditi celou řadu myšlenek nových, svěžích.

Jako v ostatních diecesích provincie české, byly záhy i v Kralohradecku zavedeny konference učitelské, ale liknavostí dílem učitelů dílem duchovních předsedů zanikly úplně, až je teprvé r. 1835. k životu vzkřísil Fr. Al. Vacek kopidlenský.

Dne 12. května r. 1880. bude tomu právě sto let, kdy v kraji chrudimském na bývalém panství lanškrounském v Jablonném (Gabel) nad Orlicí spatřil světlo světa náš Frant. Alois. Otec jeho, František, byl mistrem kožešnickým v Jablonném, matka Anna, rozená Huškova, pocházela z Jansdorfu, bývalého panství litomyšlského. Od učitele Frant. Pouka obdržel Fr. Alois své první vzdělání. Vackovo mládí spadá v dobu, kdy germanizační snahy Josefa II. dospěly vrchole: německými školami měl český jazyk i z lůna rodin vypuzen býti; jen na venkově byla mateřština řečí vyučovací, v městech i městečkách učilo se výhradně německy; němčina považována byla tenkrát za výdatný lék proti veškerým nemocem říše, za mocný štít proti nepřátelům, za jediné samospasitelný prostředek, aby Slované rakouští nabyli duševního i hmotného blahobytu. Z té příčiny i Fr. Al. Vacek, jakmile ve škole domácí naučil se poněkud čísti, psáti a počítati, chodil v Čenkovicích a Králíkách do školy německé. Že jevil skutečné vlohy k studiím, poslán byl r. 1793.

na gymnasium litomyšlské, r. 1799. pak do Prahy na studia filosofická, jež odbyl s vyznamenáním.

Vznešený ideál: volně a zdárně prospívati k zušlechtění lidu českého, osvěcovati z kazatelný jeho rozum, vzdělávati jeho srdce, pečovati o mravní jeho povznesení a slovem i skutkem mezi krajany rozněcovati lásku k Bohu i k vlasti milené — ideál ten přivábil nejednoho nadaného mladíka do stavu duchovního. I náš Fr. Alois oddal se studiu bohosloveckému, a to s takovou upřímnou svědomitostí, že odbyl i tři přísné zkoušky pro doktorát theologie. Byl r. 1806. dne 30. srpna na kněžství vysvěcen, dostal se za kaplana do Kopidlna v Bydžovsku. Již jako kaplan obracel na se pozornost svých představených, zvláště horlivostí o zbožné a mravné vychování mládeže školní. Velevítaným bylo mu, že již po třech letech kaplanování v Samšíně u Sobotky jakožto farář samostatně školu dle svého nejlepšího smyslu řídit mohl. Vědělť, že ze školy vzrůstá mladistvá osada buď dobrá nebo zlá. Proto slovem i písmem, radou i skutkem ujímal se školy. Za své snažení o povznesení školství obdržel pochvalné uznání i od konsistoře i od c. k. úřadu krajského. R. 1813 praesentován byl na výnosnější faru kopidlenskou*), kde až do své smrti setrval. Když

---

*) Škola kopidlenská jež přes 40 roků bezprostřednímu doзору Vackově svěřena, oplývala bohatými nadacemi. Ani v literní ani v industriální škole se neplatilo žádné školné, žáci i knihy zdarma obdrželi, mládež v hudbě zdarma se cvičila a chudina mnohých dobrodiní požívala. Obec kopidlenská koupila r. 1646. od jednoho měšťana veškeré hospodářství na vychování mládeže ve škole tamní. Pro učitele tamní určen kromě jiných dávek roční úrok 150 zl., pro industriální učitelku 50 zl. v stříbře. K tomuto reálnímu základu přidružily se četné odkazy, z nichž

hrabě Kolovrat Krakovský biskupem královéhradeckým se stal, seznal brzy ve Fr. Al. Vackovi nejen horlivého kněze a výborného kazatele, nýbrž i důkladného paedagoga i učinil ho tajemníkem vikariátu jičínského, aby v celém okrese v příčině školství blahodárně působiti a činnost svou všestranně rozšířiti mohl. (Po čtyrech letech byl Vacek jmenován biskup. notářem a r. 1828. při generální visitaci čestným děkanem). Vikariát čili střídnictví jičínské čítalo tenkrát 28 far v krajině hornaté velmi rozlehlých, čímž úřadování vikariátní, i dohled nad školami velmi obtížným byl. O tom přesvědčil se osobně r. 1833. hradecký biskup Karel Hanl a se schválením velesl. řízení zemského sub. 32149 z r. 1834. rozdělil zmíněný rozsáhlý okres ve vikariáty dva: novojičínský a kopidlenský. Prvovikářem a okr. škol-dozorcem ustanoven jest Fr. Al. Vacek, děkan kopidlenský, jemuž za tajemníka přidělen byl Jan Matějka, farář chomutický. Farních osad bylo v střídnictví dvanáct, škol veřejných dvacet dvě a jedna soukromá v Třtinici na panství rumburském. V tomto novém úřadě osvědčuje pak Vacek nejlépe blahodárnou činnost o českém školství. Dlouholetou zkušeností seznal Vacek, jak důležité, aby učitelové národních škol řádně byli vzděláni,

---

jmenovati sluší Josefa Štefanyho, rodáka kopidlenského, který daroval tamní škole 2920 zl. v stříbře, r. 1795., Mik. Bend. Conratha, dra. lékařství, jenž doporučil r. 1849. škole 2000 zl. v stříbře atd. Učitelové v Kopidlně měli postavení dosti příjemná; ký div, že vždy dobré síly tam působily, školy utěšeně zkvétaly, jiným v okolí za vzor sloužily, ba konsistoř královéhradecká nařídila r. 1815. číslo 671, aby školní čekanci normální běh svůj již dokonavše, dokudž by bez služby byli, ve škole kopidlenské dále se cvičili, a k učitelskému povolání schopnějšími se učinili.

aby své vlohy a síly duševní den ode dne rozvínovali, své vědomosti rozmnožovali, doplňovali a tak k povolání svému schopnějšími se stávali, jelikož každému ubývá, komu nepřibývá. Zvlášť učitelé nemožno stačiti úřadu svému, nepokračují-li na dráze zdokonalování sebe.

Již co tajemník vikariátní prohlížeje v zastoupení vikáře školy, aby se přesvědčil o pokroku mládeže, spozoroval Vacek mezi jiným též, jak sobě učitelové při cvičení počínali, jak dle zásad vyučovacích pokračovali, aneb bez rozmyslu jen na zdařbůh nezapně si vedli.

Povšímnul sobě předností a vadou vyučování, ale kterak možno bez zarmoucení, bez urážky učitele sešedivělého na chyby šetrně upozorniti a dobré věci posloužiti?

Obnovení zanedbaných porad učitelských mělo k tomu poskytnouti vhodné příležitosti plnou měrou. Při nich lze bez jmenování školy a učitele o jednotlivých poklescích se zmíniti, je vlídně opravit a před nimi varovati i ty, kteří dosud jich se nedopustili. Práce písemné či pojednání měly býti měřítkem pilnosti, bystrozrakosti ducha, schopnosti a praktických zkušeností toho kterého učitele. Z té příčiny ledva že 4. listopadu r. 1834. úřadovati počal, svolal již roku následujícího ke dni 19. května veškeré učitelstvo svého okresu ku společné schůzi, ve kteréž delší řečí vyložil mu důležitost jeho úřadu — povinnosti a vznešené povolání učitelovo — a nabádal shromážděné, aby do učitelských porad pilně chodili, a v svědomitém vzdělávání sebe nikdy neustávali. Poslyšme alespoň úryvek první vzletné promluvy Vackovy: „Školní mládež jest předrahý klenot, kterýž vám k pěstování a k ušlechtnění se odevzdává; čas mla-

dosti u člověka jesti čas setí; tuť klade se základ buď k blahu buď k neštěstí celého života jeho. Víte, rozmilí učitelové! co v písmě o tom napsáno: „Mládenec i když se sestará, neuchýlí se od cesty, kterouž z mládí nastoupil.“ Přísl. 22, 6. Od toho, jak děti v outlém věku se zvedou, závisí pak obyčejně celé rozvinutí a zdokonalení jejich duševních i tělesných mohutností. Pravidla, kteráž v mladistvých letech se jim vstípi, takový napotom přináší užitek, jakáž jsou sama: dobrá dobrý, zlá zlý; jaký se dává z mládí jich náklonnostem směr, k tomu pak vezdy se nachylují, dle téhož pak obyčejně se řídí. Ba pravda to nejpravdivější: Skutkové a chování dospělého věku nic nebývají jiného, než ovoce semene, kteréž učitelové a rodiče rozsili do srdcí dítek. Sudtež tedy, jak důležité, jak svaté jest vaše povolání, a jak mnoho záleží na horlivosti a věrnosti, s kterouž je zastáváte. A poněvadž jméno „učitel“ již samo sebou to dokládá, že kdo jiné mnoha dobrým věcem učititi má, sám jich náležitě uměti musí: o to povždy se snažte, aby vám přibývalo učenosti a chopte se volně a radostně každého dobrého prostředku, kterýmž byste sebe lépe vzdělati mohli. Vzhledem k tomu navštěvujte rádi učitelské konference, a užívejte jich věrně a pilně k své větší vycvičenosti.“

Při poradě r. 1836. mluví Vacek, jak následuje
„Veliký úkol povolání našeho jesti cvičení a vychování mládeže nebo na něm závisí větším dílem budoucnost její, buď blahý buď bídný národu stav. Přepjaté bývá ovšem u mnohých lidí požadování, seč naše národní školy až potud nejsou ani býti mohou. Nemálo jich jest, již za to mají, že škola všecko způsobiti, celé žáka vycho-

vání dokonati má, ješto by pomněti měli, že učitel všemohoucím není, a tudíž že mu nemožno všechny překážky odstraniti, kteréž dobrému mládeže vy-
cvičení nezřídka na odpor jsou . . . . . připomeňme sobě toliko mravní zkázu nynějšího lidského pokolení, — připomeňme sobě porušenost rodičův a okolností, v nichžto děti žijí — představme sobě chybné domácí vychování, a vadné rodičův sobě počínání vzhledem škol našich a učitelův — uveďme sobě na paměť nepořádné navštěvování školy: kterak tu možno, dosíci dokonale toho velikého, vznešeného účele, ku kterémuž naše národní školy založeny jsou? . . . . . Vím to pánové ze zkušenosti, že za věku našeho lidstva vážnost k učiteli a žáků poslušnost k němu jediné od jeho osobnosti závisí. Je-li muž vzdělaný, učený, ušlechtilými mravy ozdobený a v jednání opatrný, vsady jej čest a vážnost co stín pozemské tělo provázejí. Totě veliký úkol učitelům věku našeho vyměřený, aby před úsudkem lidu dospělého i před mládeží neuhonnými shledáni byli, by učňové jejich poznali, kterak toho hodni jsou je učiti, cvičiti, jim rozkazovati a aby skrze šlechetnou mysl, kterou vždy a ve všem projevují, jim zcela se důvěřili. Z toho pojde pak i u žáků poslušnost — ne ona slepá, otrocká, již strach toliko plodí — alebrž kterou srdečná působí vážnost a vděčnost....

Z toho vám patrně budiž, kterak snažně a věrně na vzdělání ducha a srdce svého pracovati máte, abyste jednak požehnaně ve školách svých účinkovati, jednak žádoucí u světa vážností oplývati mohli. Nejste řemeslníci, ani nájemníci neb nádeníci, kteříž by jen to a tolik pracovati měli, co a kolik se jim naloží a zaplatí; vy též musíte jakož dí sv. Pavel „všechněm všecko býti.“ K tomu

ale mnohotvárné vzdělanosti a učenosti potřebí jest. Život učitele musejí býti knihy, a to nejen jejich čítání a bedlivé rozjímání, alebrž i jejich plození, spisování a rozšiřování. To jest pro učitele nejpoctivější zaměstnání v prázdných od úřadu hodinách, to jest pro něho nejnevinnější zábava a kratochvíle, to ho chrání od takových světských prací, aneb od bludů a výstupků, které svatému tomuto stavu na odpor jsou.

Za příčinou tou vzbuzuje naše vys. d. konsistoř každoročně učitelstvo k pilnému sebe vzdělávání, a tudíž k horlivému knih čítání a k ochotnému školních konferencí navštěvování. Protož ráda zkoumá učitelů zdařilejší práce literní, úřední je vyznamenávajíc pochvalou, jsou-li toho hodny.“

Ze Vacek při poradách učitelských nehoroval jen v oblacích, nýbrž že praktickou vždy látku za předmět řeči své si obral, zřejmo z pojednání na konferenci r. 1838: „Kterak může učitel k zdokonalení hlavní povahy čili charakteru, a k rozmnožení mravní hodnosti žáků svých i tenkrát přispěti, když mu domácí vychování v tom na odpor stojí?“ — „Naše národní školy přijímají děti k vychování a k vycvičení; nemají tedy toliko hlavu žáků uměním naplňovati, alebrž i k tomu je naváděti, aby téhož umění v budoucím životě dobře věděli užívat. Proto nutno k tomu vždy zření míti, aby s cvičením rozumu i vzdělání srdce mládeže spojeno bylo; pročez na to se tlačí, aby škola necvičila jen dítky, nýbrž je i vychovávala. Učení a vychovávání činí pak pravé vzdělání. Jakož učení s rozumem, takf vychování s ušlechtěním vůle se zanáší; jakož bez učení žádných vědomostí nelze dosíci, tak bez ušlechtění srdce nižádné mravné hodnosti nemožno docíliti. Čím se

na charakter dítek v domě rodičů zle působilo, čím jejich mravní hodnost se převracela, to učitel dle sil svých ve škole má napravit, a za tou příčinou obzvláště toho má šetřit aby:

1) žáky své navykl čistotnosti a pořádku, poslušnosti, setrvanlivosti v dobrém, aby je v přemáhání sebe samého a v pravé vroucí pobožnosti vycvičil.

2. Aby žáky nabádal k zachovávaní příkazů s laskavým poukázáním na jejich potřebnost čili vedl ke školní kázni. Každý šlechetný učitel všemožně se snaží, žákům všecky ty ctnosti do srdce vštípit, jimžto naopak denně doma jednati vidí; vštěpuje jim smysl a lásku k pořádku a čistotě, lásku k pravdě, spokojenosti, poctivosti a otevřenosti; vzbuzuje k útrpnosti nad nehodou jiných, k střídmosti, důvěrnosti, dobročinnosti a přátelství; vštěpuje jim vážnost ctnosti a bližních, pojem stydlivosti a čistoty, lásku k modlitbě, radost na domácí a veřejné pobožnosti a libost v poslouchání slova Božího. A hle! Pán tomu, kdo tak sází, štěpí a zalévá, dává vzniku a požehnání; ač syn a dcera doma v rodině u rodičů svých mnoho nectností vidí, stávají se přece cnostnými; království Boží v mladistvých srdcích se zakládá a nikdy z nich zcela nevymizí. Ano krásné, mravné chování dítek blaze působí i na rodiče, — děti bývají pak vychovatelé rodičů a z nekřesťanské rodiny křesťanská se stává.“

Na poradě r. 1840 odbývané pojednával Vacek o věci důležité, patří-li totiž přestupky, zpáchané od žáků krom školy, do oboru školní kázně?

„V nížádné věci školního vychování nejsou si úsudky paedagogů tak na odpor jako v tom:

Náleží-li přestupky, zpáchané od žáků krom školy, do oboru školní kázně?

Někteří zůstávají chování žáků krom školy pouze rodičům, a kdyby si toho učitel jen poněkud všiml, již myslí, že na práva rodičům sahá; jiní však chování žáků i krom školy zcela a naprosto soudnému uznání a kárání učitelovu přikazují. Byliť a jsou vskutku až posud rodičové, zvláště na venkově, jenžto soudný úřad učitele tak velice rozšiřují, že sami málo pečují o děti své a chtějí-li je k pokoji a pořádku přivést, učitelem jim hrozí. Že však, kdož tak smýšlí, neumějí rozeznati co dům a co škola, co jsou rodiče a co učitel, toť každému do očí padá. Národní škola jest ústavem vzdělávacím a cvičným pro mravný život, a proto má všemožných prostředků použití, jimiž by dítky zušlechtila, zlého uchránila a záhy děti navykala dobrému. A tak není žádné pochybnosti, že učitel již dle povolání svého krom školy spáchané přestupky káratí musí a že činnost jeho na úzký prostor školy vázána není, všady bystře dohlížejíc, kde a jak žák jedná aneb kde a jak klesá. Národní škola přichází dítěti dobročinně ku pomoci ve všem, aby se jednou stalo výborným člověkem a vážným spoluúdem občanstva. Kam bychom přišli, kdyby chování žáků krom školy nemělo býti předmětem kázně školní?“

V důkladné řeči při konferenci r. 1842. „Slovo o rozbírání toho, co učitel ve škole čísti dává“, Vacek praví mezi jiným: „Jedna z hlavních příčin, že se nyní duch mládeže v našich národních školách lépe než za věků minulých vzdělává, jesti bez odporu, že se katechetové i učitelové o to snaží, by se jí všecko, co se přednáší a co ve škole čte, srozumitelným stalo. Nebyloť tak druhdy ve školách našich; tehdáž nahrnulo se žákům do pa-

měti rozličných vědomostí, jichžto smyslem a rozumem nechápali a kteréž tedy pro jejich vzdělání naprosto neplatné byly. Ta vada panovala zvláště při školním čtení, jelikož se jednotné částky přečteného článku nerozbíraly, nevysvětlovaly, zůstavše tak mrtvou pro ducha látkou. Je-li čtení, jak dí přísloví, k nauce dráhou, sluší při tom pamatovati: „Kdo čteš, rozuměj,“ nebo jen tak nabývá žák prospěšných vědomostí, budí v sobě dobré city, vzdělává svou mysl, šlechtí srdce a čítává pak rád a s chutí knihy jiné k svému naučení. Kde se však při čtení jen na mechanickou obratnost hledí, učí tomu přemnohá zkušenost, že nebyly děti s to, smysl a obsah jen nějaké čtené stránky náležitě pochopiti. Právě čtení nezáleží ve vyslovování slov, ale v chápání slovy vyznačených myšlenek. Ve škole nemá se žádné papouškování provozovati, nýbrž čtení má co obohacování rozumu a paměti považováno a použito býti, za kterouž příčinou přemnoho na tom záleží, aby se děti záhy s rozumem, s rozmyslem čísti učily. Čtení bez rozmyslu jest právě mrlhání času. Hlavním účelem při rozbírání toho, co se čte, jest sice, aby se tomu náležitě rozumělo; ale mimo to ještě více dobrého tudíž lze dosíci. Stává-li se totiž toto rozbírání správně, musí ono nevyhnutelně i pozornost žáků zostřovati, jejich soudnost cvičiti, při všem potřebnému přemýšlení je navykati, ba i jejich řeč vzdělávati, poněvadž se jim rozborem její sestavení světle a zřetelně před oči klade. Nejedná se tu však o žádné rozbírání slov, o žádné rozkládání průpovědí, nýbrž jedná se o rozbírání věcné, ježto se rozmluvou mezi učitelem a žáky děje.

Školní učení má veškeré mohutnosti člověka

vzdělati, nemá tedy jen ledacos v jeho paměť a rozum jako trychtýřem líti, nýbrž má všechny vlohy člověka souměrně tak vycvičiti, aby cíle, který mu Bůh určití ráčil, dojíti mohl.“

V jiné schůzi učitelské mluví Vacek o „obcování učitele se žáky“ v ten smysl: „Největší část svého života musí učitel se školní mládeží ztráviti, a jeho s nimi obcování má pro ně ustavičnou školou moudrosti, ctnosti a nábožnosti býti. Především musí se stríci vši nevrlosti, rozmrzelosti, zamračenosti a protimyslnosti. Jako v rodinách, kde nějaký rozmrzelý člověk jest, lidé se k němu mají tak, jako on k nim, a jeho zamračilost opět zamračilostí se splácí; tak bývá i mezi učitelem a žáky; od největších až k nejmenším panuje samý zlozvuk, jako na rozladěném hudebním nástroji. V takové škole nebývá ono útlé a přívětivé se tulení učitele k žákům, a žákův k učiteli, které školnímu životu půvab poskytuje. Tací učitelové nepováží, že se tímto jejich jednáním v školních dítkách útlejší smysl pro dobré, pro vlídnost a vroucnost srdce maří. Tam jest jakási odchýlenost jednoho od druhého a jakási chladnost domovem; děti mají, dle přirozené povahy své, srdce na jazyku rády, co vědí povídajíce a ničehož netajíce: než mívají také množství tajemství před svými učiteli, domýšlejíce se, že by pro jeho nevrlost neprávě posouzena byla. V takových školách má všecko jakousi tajemnou, ducha svírající tvářnost, jako-by nad tím nejnevinnějším činem hrdelní soud držán býti měl. Ale tím vzniká i v dobrosrdečných dětech jakási dvojitá mysl, náklonnost k přetvařování se a k zchytralému vyčíhání slabé chvíle u svých uči-

telů. Z této jejich rozmrzelosti plynou ale ještě jiná mravní zla pro děti.

1 Ze se vykonávání své povinnosti nikdy rády nepodvolují, poněvadž se od nich nevrle a zamračile žádá, ješto se všechno dobré, co v člověka vstípati máme, mírnou rozmyslností a srdečnou láskou nejsnáze do něho vštěpuje. Dávaje otec dítkám svým dary, dává je s jakousi libostí a přívětivostí, aby jim je tím příjemnější učinil, a cenu dárku svého tak zvýšil. Právě tak mělby i učitel dítkám mravná pravidla a předpisy vždy co dobročinné a libé dary poskytovat. Nejvýbornější pravidla tratí svou mocnost, jestli se jich pravým způsobem neudílí; ta nejdou k srdci, jelikož se zdá, že ze srdce nepocházejí, a děti právě umějí při svém přirozeném citu velmi dobře posouditi, co toliko slovo a litera a co upřímný cit praví.

2. Ze si děti lichocením své omrzelé a zamračené učitele získati hledí, nejednou za zády potupu a posměch nad nimi projevující. Totě to nejmizernější školní vychování, co býti může, a předce vidíme ten jeho ohyzdný obraz takoměř všady, kde škola v rukou takových nevrlych učitelů jest. Láska musí učitele do školy provázeti, ta musí z jeho očí zírat, z jeho slov mluvit, má-li škola i jemu i dětem příjemným obydlím býti, obloha školní musí stále jasnou býti; pak se to dvojnásob snadně a líbezně učí. Rozmrzelý učitel, který jen ustavičně hřmí, nevyzíská si nikdy lásky u žáků, zoškliví jim školu, a bez lásky bude i jemu jeho škola a vyučování největším břemenem. Taková škola nestane se nikdy chrámem moudrosti, ctnosti a nábožnosti.

Nevlídný, bouřlivý učitel odvrací i tím srdce žáků od sebe, že obyčejně i nespravedlivým bývá

a nemoudře i malé jich poklesky trestává. Jak mohli by učitelové a vychovatelové prospívati, kdyby žáky vlídným s nimi zacházením získati hleděli! Tu se tak často naskytá příležitost, kde jim do srdce nahlédnouti, jejich smýšlení seznati v učení a v rozmluvách spanilé sítě rozšívati, přiměřeným vypravováním jim ctnost příjemnou činiti, srdce jejich k pravé zbožnosti povzbuditi mohou. Přítomnost rodičů a učitele dohání dítě, by každého přestupku, každého nemravu se střežlo, učic se tak povlovně přemáhati smyslnost svou.

Když se tu o vlídném, přívětivém se žáky zacházení mluví, nedomýšlej se nikdo, žeby se snad svatá přísnost ze školy vyloučiti měla. I té mnohdy třeba, i té učitel užívati musí; ale právě v tom jeví se pravá moudrost jeho, aby jí dětským povahám a jich útlému věku přiměřeně užívati uměl.“ *)

Vacek kromě probírání otázek přiměřených z odvětví paedagogie, neustával při každé schůzi varovati učitelstvo před školomety, (pedanty) kteří, ač nejapní, svou chudou prázdnou umělostí se vychloubají, v titěrnostech sobě libují, po maličkostech se pachtí, u věcech nepatrných úzkostlivou péčí jeví a důležitější jen ledabylo odbývají, poklesek i malý přísně trestajíce, velkých si však

---

*) Užitek z konferencí učitelských, kdekoli je řídil muž praktický, byl veliký; možno říci, že od jich obnovení nastal v školství českém čilejší ruch, že z vikariátních knihoven pro učitele zřízených pilně vypůjčovány spisy vzdělavatelné a vycházevší knihy, že i od učitelstva horlivě kupovány. Slovo v čas, dalo ohlas. Nejen vrchnost duchovní, nýbrž i světská s potěšením sledovaly nový rozkvět školství a nejedno pochvalné uznání vysloveno, jak snaživému učitelstvu tak i ředitelům národních škol, a neunavným duchovním okresním dozorcům.

nevšímajíce. Stále a stále připomínal, který přední cíl škol národních, čeho učitel na paměti mítí a čeho se stříci má:

„Není škola elementární ústavem vyšším a proto neuváděj učitel do ní ničeho, co tam přísně nepatří a nemař čas titěrkami a učením lidu obecnému nepotřebným, nýbrž uč jen tomu, co vyžadují příští života okolnosti mládeže, nepřepínej se ve svých vyjádřeních, nezabíhej do vyšších oborů, ve kterých ani sám potřebných vědomostí nemáš a které dítky pochopiti s to nejsou. Kdo učí žáky věcem nepříhodným a budoucímu povolání nepřislušným, zbytečně jejich duševní síly rozptyluje, a jeho práce podobá se mělkému širokotekoucímu potoku, který snadno vysychá, bahno toliko a močál po sobě zůstavuje.“ *)

Z každého slova, z každého řádku poznati možno praktického, zkušeného Vacka, jemuž opravdový zdar školství na srdci ležel; nedal si také ani jediné příležitosti ujíti, aby jak mládeži, tak rodičům, učitelům i úřadům příslušným velikou důležitost škol na paměť neuvedl a jejich celé zření k nim neobrátil, aby škola, dosud povržená popelka, stala se znenáhla jejich miláčkem. Za jeho blahodárného, dlouholetého dozoru mnohé

---

*) Že slova i jednání Vackovo bylo v souhlasu s přesvědčením předních slovutných mužů českých, patrně z dopisu hr. Kašpara ze Šternberku zaslaného Vackovi: „Není to účel národních škol, aby děti venkovské mudrci a právníci byly; alebrž aby dobrými křesťany, dokonale vycvičenými hospodáři, rozšafnými otci se staly, jenž by opět děti své o jeden stupeň vzdělati se vynasnažili, tak aby mravnost lidstva, již z domu otcova vycházela a co se ve škole v slovích a ponětích učí, to v domě otcově vždy výkonně neb prakticky, skrze příklady se potvrdilo; totéž cesta k národní vzdělanosti!“

školy na Kopidlansku vystaveny (ve Veselí, v Běronicích a j. v.), mnohé rozšířeny, zvelebeny a v nejednom školním aneb příležitostném kázání volá Vacek s nadšením: „Stavte školy, mnoho jich vystavte, nad jejich ale vchodem vztyčte svatý kříž!“

Aby i žáci ze škol nedělních potřebnými vědomostmi pro život obohaceni vycházeli, sám horlivě je navštěvoval a mnohé případné články schválně sepsal, by i jiní za jeho příkladem s prospěchem působiti mohli. (Viz „O nedělní a sváteční škole“ Př. ml. 1840.) Náleží sem především: „Ponaučení, kterak opatrně s ohněm a světlem zacházeti a co činiti se má, aby vzniklý oheň rychle byl uhašen“ vydané v Př. ml. 1838.

Spisovatel poučuje, čeho mládež, zacházejíc s ohněm, šetřiti a čeho se varovati má, jak jednati mají dospělí a jak se chovati při ohni, uváděje spolu zvláštní případy.

Vacek nejen slovem a skutkem, nýbrž i pérem k povznesení a vzdělání učitelstva, k zvelebení školství četnými zdařilými úvahami přispíval. Tak r. 1822 přeložil a rozmnožil Alše Pařízka spis: „Obraz dokonalého učitele“, o němž Ziegler se zmiňuje následovně: „Nemůžet spisovatel český obecenstvu prospěšnějším se učiniti, než když buď sám dobré spisy ku vzdělání učitelů skládá aneb od jiných složené v řeč českou uvádí, by učitelové pouze čeští je čítali a tudíž o lepší ducha svého vycvičení pracovati mohli. Chceme-li míti dobře vzdělanou mládež, musíme prvé dobře vzdělaných učitelů míti. K vycvičení však učitelů dobré knihy, o jich školním úřadě důvodně jednající ten nejvýbornější prostředek jsou. Ledva že r. 1823 vydáván „Přítel mládeže“, potkáváme se v něm

s Vackem co důmyslným spisovatelem na roli vychovatelské, a každý ročník, ba svazek následující obsahuje často i několik pojednání Vackových. I časopis katol. duchovenstva, zejména v prvním desítiletí, mnohé statě z oboru vychovatelského a školského Vackem sepsané obsahuje. Pomíjíme mlčením jeho důležité děje,- rodo- a místopisy a sbírky kazatelské. Jeho zdárná činnost došla uznání i ve Vídni a Vacek jmenován byl r. 1834 c. k. dvorním kaplanem.

Když r. 1841 Hradecký biskup Karel Hanl visitoval v Kopidlně, vida řadu spisů, které vesměs z péra Vackova vyšly a jemu k nahlédnutí předloženy byly, zvolal vrchní pastýř položertovně, ale přece s udivením: „Milý Vacku! Vy také spíte a jíte, jak zbývá vám času k tolika psaní? Obdivuji vaši pílí i vaše zdraví.“

Vacek požíval pro svou nevšední vzdělanost, ráznost a spanilomyslnost všeobecné vážnosti, byl rád vídán i ve vyšších kruzích, a lid v Kopidlansku s čtverospřežením při visitacích ho od osady k osadě vozil. Dva dny před smrtí, vyznamenán Vacek rytířským řádem císaře Františka Josefa; leč anděl smrti nesečkal, až prsa svědomitého pracovníka ozdobena budou, než dne 5. března r. 1854 přetrhl nit jeho blahodatného života.

Že Vacek byl vtěleným přítelem a laskavým otcem učitelstva, zřejmě nejlépe, když k pohřbu zvěčnělého veliké množství učitelů z blízka i z dáli se sešlo a zaroseným okem prosilo, by jim bylo dopřáno alespoň maličko nésti k poslednímu odpočinku svého mileného „tatíčka“.

Slovem, písmem, skutky ctnými
Všechněch sebe vůkol vzbuzoval
• V srdci vlasti mezi svými
Pomník věčný sám si zbudoval. *)

---

*) Uvádíme názvy jen některých pojednání z oboru vychovatelství a školství, jež Vacek uveřejnil a to v „Příteli mládeže“: O ústavu ku vzdělání učitelstva skrze čtení dobrých knih (roku 1823). O hlavních prostředcích, ku vzdělání učitelstva napomáhajících (r. 1824). O vychování mládeže ženské (r. 1826). Historická zpráva o národních školách vůbec a o farní škole kopidlenské zvlášt (1827). Promluvy k učitelstvu vikariátního okresu kopidlenského při konferencích (r. 1838, 40, 41, 42, 43, 44, 45). O školní kázni (r. 1838). Rozličné zprávy o národních školách z domova a z ciziny (r. 1838, 40, 41, 42). Školní rozličnosti z oboru veškeré paedagogie (r. 1838, 40, 41, 43). Sbírka slov souhlasných (1842). Slovo k učitelstvu o rozbírání toho, co žákům svým ve škole čísti dává (1842). Historická a obrazná methoda při náboženském vyučování (r. 1831). — V „časopisu katol. duchovenstva“: Učitelé starého a nového věku (r. 1828). Proč náboženské vzdělání mládeže nemá vždy žádoucího zniku? (1829). O methodách panujících při vyučování mládeže (1833). O uspořádání starých škol v ohledu na školy nové (1834). Řeč při svěcení školy Veselské (1835). Řeč při svěcení školy v Běronicích (1850).

Josef Slavín Votýpka,

vikář střídnictví příbramského. (1802—1870.)

Zákonem říšským daným dne 25. května r. 1868. vydána základní pravidla o postavení školy k církvi. Dle něho nejvyšší řízení veškerého vyučování, vychovávání a dohlížení k němu přísluší státu a vykonává se orgány zákonem k tomu ustanovenými. Církvím nebo společností náboženským zůstaveno jest na dále pouze právo, aby opatřovaly a řídily vyučování a cvičení náboženství rozličných vyznavačů víry ve školách obecných a středních, a aby k obojímu dohled měly; na vyučování v jiných předmětech v těchto školách Církev neb společnost náboženská žádného vlivu nemá.

Na nové období školství pohlížel národ český nedůvěřivě, a vítal je s nevolí, ba s rozhořčením; bylt' staré školy dobré, velmi laciné a mládež dorůstající neznala se sice v přírodopytu, měřičtví, rejsování a v krkolomných produkcích, ale čísti, psáti, počítati uměla, což pro život praktický prostému člověku stačilo úplně; nad to případné zákony a osnovy zdělány pro nás bez nás, byly nám vnuceny a těžko předvídati, jak se osvědčí *). Nicméně vyhlašovaly veřejně listy u nás

---

*) Že nové školství národní je nepraktické, že potřebuje záhy velkých oprav, že nákladu ohromného vyžaduje, že však mládež při všech kroucených methodách a

nový obrat v řízení školském za nesmírný pokrok, za vymanění z poroby, za konečné rozražení ledové kůry starého nepřírozeného systému a slibovaly hory doly. Duchovenstvo české v ruchu časovém prý zakrnělo a neschopno jest k správě škol, ba nikdy, vůbec nikdy k takovému úkolu se nehodilo, postrádajíc potřebných vědomostí, jak vychovatelských tak i literních. Neznalť prý nejeden p. vikář ani správně česky psáti, škola byla mu obtíží a popelkou, a učitele považoval prý za svého služebníka, jehož zásluhy měřil dle toho, jak šíji svou ohýbal k poníženým úklonám.

Jedna vlaštovka neudělá leto, a tolik známo nám, že přemnozí duchovní dozorcové škol psali slohem a řečí důstojnou zlatého věku, že neustáli ani u vysokém stáří v pilném vzdělávání sebe, by s pokrokem času družně kráčeli, že řádného učitele vážili si velice a jeho nedostatečné vzdělání častým poučováním doplniti hleděli, a že škola byla jim nejmilejším útlukem, kde nejkrásnější chvíle svého života ztrávili. V dlouhé řadě upřímných příznivců školství zaujímá místo ne poslední — Josef Slavín Votýpka.

Narodil se r. 1802-dne 10. října ve Václavících u Benešova, kdež otec jeho Josef byl učitelem. Prvního literního vzdělání nabyl v domě otcovském, na další studie poslán do Benešova, filosofii a theologii odbyl v Praze. Zde vynikal zvláštním důmyslem a železnou pílí, a záhy seznámil se s předními vlastenci, s kterými v přátelském styku trval i v letech pozdějších, obíraje

---

prodloužené povinné návštěvě školní mizerně čte, bídně počítá, špatně píše, o tom jde po vlastech československých jeden hlas a již ani noviny, jeho někdejší horliví zastancové, tím se netají.

ze milou materštinou a její literaturou s láskou, nevšední horlivostí a sebezapíráním, vynakládaje na kupování českých kněh i poslední trpce ustrádaný groš. R. 1825. byv vysvěcen na kněžství, poslán za kaplana do Postupic, a odtud r. 1830. za zámeckého kaplana do Jemniště. Roku 1839. povolán na lokalii do Popovic. Všude, kam zavítal, pracoval velmi horlivě na vinici Páně, a ze svých skrovných příjmů přispíval na zvelební chrámů, škol, k vzdělání svých osadníků, k povznesení jejich duchovního i hmotného blahobytu.

Škola bývala jeho předním miláčkem, v ní často více než dvě hodiny denně trávil, vyučuje mládež sv. náboženství i jiným věcem pro život potřebným. Kdykoliv se mu příležitost naskytla -- a to bylo velmi zhusta -- dával lekce učiteli, jak by vhodně ten onen čítací článek vykládati, jak s prospěchem mluvnici probírat, jak by pravidla početní srozumitelně vysvětlovati a případné příklady dávat měl; čemu byl z mládí navykl, od toho neupustil ani v pokročilém stáří a ne jeden učitel jeho přátelskou radou a v pravdě otcovským navedením stal se řádným vzdělavatelem mládeže. Dokonalý obraz „Školmistra“ J. Votýpky a jeho zaníceného horování pro školu utvoříme si nejlépe z vlastních slov zvěčnělého, jež píše důvěrnému spolubratru:

„Drahý příteli!“

An jsi mne posledně rozmilou návštěvou svou byl překvapil, důtklivě, až i ohnivě narážel jsi na to, bych šetřil zdraví svého; a předepsal jsi, znaje mou (od Tebe tak řečenou) náruživou náklonnost ke škole, abych i v hodinách náboženství určených se umírnil, a zvláště pak do předmětů učiteli a ne katechetovi uložených nepletl

se nikoli. Předpis takový Ti přátelská toliko, až i bázlivá péče o ušetření prsou mých na jazyk vložiti musela: o tom přesvědčen jsem proto, že i žhavou horlivost Tvou u vykonávání úřadu svatého na všech jeho stránkách dobře znám, a rovně i toho povědom jsem, jak ne pro jedinou toliko povinnost — po tesařsku, jak se říká a pro výdělek, — alebrž pro rozmáhání království Božího usiluješ, ba sám spěcháš, abys obětován byl. —

Nemohu, nelze mi umírniti se v navštěvování školy každodenním; a kdybych i za jisté vzítí musel, že sám po lehkou kopám hrob sobě při zmnožených pracích osady nemalé. —

Ujmi mi školu, a ujmeš půl života mého, alespoň duchovního! —

Neboť, abych upřímně se vyznal, nemám navštěvování školy tak hrubě za obtížnost a práci lopotnou, byť i stálo unavení častějšího. Mámt je více za zábavu utěšenou a za vyražení. —

Jdu do školy k malým mým; — kteří proto, že s nimi laskavě, po otcovsku nakládám, s jejich slabostmi strpení mám, o vzdělání a zmoudření jich pečuji, a cožkolivěk přednáším příběhy poučitelnými jim lépe než hrozinky chutnajícími vysvětluji, či raději oslazuji, — potěšeně pokukující, vždycky radost zvláštní jeví nad příchodem mým; zvlášť pakli by mi někdy možno nebylo, jeden neb dokonce dva dni do školy přijíti. Aj! jakžby pro takovou věc samé již vkročení do školy nemělo tváři mou vyjasniti? —

Přednáším-li: ovšem žeť nejeden pokušitel se vyskytne, jenžby s to byl, tváři tak vyjasněnou opět zakaliti. —

Však, pomním-li, žeť povaha dítek sama v sobě a přirozeně neposedná, že já sám v letech těch

svatouškem tichounkým jsem nebyl; ba i žeby mi zdřevěnělé sochy, jelikož i k dobrému jsouce neohebné, bez hbitosti, nikoli příjemné nebyly; jakžby mne mohlo pokoušení a třebať i častější rozmrzeti tak, bych na školu zanevřel? — dokonce, když shledávám, že na jediné přísné pohlédnutí, aneb na slovo přísnější sklídí se s neposedností svou? —

A potom s těmito nevinnými, k otci svému duchovnímu, jakž náchylnost jeho k sobě poznali beze vší lichoměrnosti a bez ohledů jakýchkoli zistných se vinouce, některou hodinu denně, a nechť i více, strávití, — věru za libější sobě pokládám, než se známými, i vznešenějšími, nevím jak se vyrážeti. —

Ano věř mi, příteli milý! stalo se mi po vícekráte, když jsem i domácímí záležitostmi rozmrzen byl: tam u nich, na jich upřímných vzhledech, roztrousilo se všeliké zamrzení mé. Jejichť zpozorovaný prospěch a radost, kterouž i já z něho pocítil, lépe mi posloužily, než jakákoli dobře upravená vodička k ochlazení krve, aneb lík pro škodné účinky mrzutosti. — Tyto věci, čím více okouším, tím více rozmáhají náklonnost mou tak, že se mi školmistrů — aneb abych slova jejich na vlas použil — Schulmástrů přezdělo vícekráte pro nevinnou, jakž se s pokojným svědomím domýšlím, tuto mou náklonnost. —

Nelekej se však, žeby náklonnost tato v takovou hroznou a nepřemožitelnou usilovatelkyni vzrostla, ažby mě donutila, bych snad ostatních duchovního pastýře povinností — budiž na stránce kterékoli — mimo sebe pustiti školou nucen byl. —

A což tedy, řekneš, zbývá duchovnímu, aby pro zábavu svou v čas, kdy k pracem stavu svého

nejodkladnějším povolán nebývá, zvolil? — A já řku: Škola! — Škola volám a zase jen škola! —

K též ho víže i krom jiného rozkaz občanský na dvě hodiny za týden. Schválně vyznamenal jsem slova tato. bys povšimnul sobě, jak chci vyznačiti, že ta svatá — s nebes přinešená — z pokladů moudrosti Otcovy čerpaná a nám zdělaná věda — ba, což dím věda! — pokrm náš, nápoj, anděl náš, naše blaho jediné, jedinké a zase jen jedinké — v Evropě. v nejvzdělanějším světa dílu, přece sobě také místečka mezi předměty na místech vzdělání našeho zasloužila. Ovšemť tu není tak hrubě pánem, však předce dvě hodiny za týden drží. Panovnictví se mu jen u divochů — k jich oblažování neodpírá, u nás vzdělaných jeho tak potřebno není! —

Přece však, bych žertů zanechal, dobře vím, jak to zákon občanský dvě hodiny vyměřil pastýřům, nemaje na mysli totiž non ultra, ale mnohem více pro lenochy saltem! A k tomu hodiny dvě pro každou třídu i na triviálních školách. — Toto pak na zřeteli mají. kladu: „Škola budiž duchovnímu jeho studium na doktorství, jeho poesii, jeho cvičením jazyka, jeho polem, jeho zahradou, jeho oulem a cožkoli by dále libo bylo. Ke škole nedej se vázati pouhým zákonem, by mu se dosti učinilo, nýbrž považuj ji za jednu z hlavních stránek v péči své pastýřské. —

Škola, na tom trvám, škola má býti duchovního zábavou, má býti jeho vyražením, má býti jeho polovičním živlem. Viz příčiny! — Duchovní má i musí se dále vzdělávati ve věcech k povolání jeho patřících. Povinnost to jeho neposlední. To tím více uznávám, čím patrněji nahlížím, že nám učeliště naše vodítka toliko podávají, dle

nichž bychom se choditi naučili. — A medle! kdež k takovému vzdělání sobě dalšímu více má nucení, více předmětů pořádně nahrnutých — kde více příležitosti, jichž pominouti tak lehko mu nelze? —

Církev sv. ustanovila breviář ku vzdělání i rozumu i srdce duchovních svých. —

Já však za to máje, že breviářů málo který duchovní bude v stavu se odciziti, jakož i ze stránky druhé pokud třeba čerpati mu netoliko nápodobno, alebrž nevyhnutelno, i nad věci tyto školu jsem sobě postavil, považuje ji ne za studni, ale dobře za pěstounku všech vědomostí nabytých v letech přípravných. Proč? — Proto, že tu mám a míti musím před sebou katechismus. —

Katechismus pak tento považuji já — toho slova si dobře všimni, bys věděl, že nepíše Ti ani doktor, aniž novotmilovný člověk — za nádobu, do níž Církev — jediná proti všemu bláznovství rozumkujících ubezpečená, a jediná veliké libovůli vzdorující a nejprvnějším a nejjasnějším pramenem v pravdě i právem slující učitelkyně poznání Páně a jeho sv. náboženství — uložila učení Kristovo, jež v čistotě nezměnitelné chová a uchované hodlá navrátiti kdysi Pánu.

Tento pak katechismus přednésti mám každoročně. Předmětové v něm obsáhnutí veškeré i částky náboženství objímají, jež rozmysliti, a k povědomí až do jasna uvéstí nucen jsem. Tu důvody, jež rozum podává, i objasnění věci, pominouti mi nelze, důvody pak ze zjevení Páně plynoucí, pod čarou příhodně podestřené, skoro nejhlavnější mi namítají, čehož v paměti chovati třeba. —

K tomu ke všemu, mravná naučení předkládaje, v jich jádro nejstřednější jsa nutkán vniknouti,

jich kořen, stonek i listí — užitek vnitřní i zevnitřní i budoucí dohnán jsa napřed doma, potom před dětmi podruhé vyzkoumati; takovou pak mírou i v asketice se otáčeje, jak možno, bych mladé chtěje učiti, sám poučen nebýval? — chtěje mladé mé pohnouti, sám pohnutí ušel? — chtěje mladé dobrému navykati, sám sobě díl svůj z každého poučení nevzal? O věř, rozmilý, že mne, jakož častěji mi s malými jednati obyčejno, než s dospělými za týden: takož červená častěji také polila — a — polepšila nesmím doložiti, bys neřekl: vlastní chvála atd. —

Zkrátka člověk jsem, třebať tedy alespoň jednou za rok projíti přece nějak, co člověku věděti a činiti slušno. —

A byťby se mi nepovedlo — polehku prý se dále dojde! — po každý ráz za rok celý ten katechismus řádně projíti: nechť stane se za leta dvě! — v pravdě přece dříve, než jakkoli jinak.

Hleď, drahý, já mluvil jen o příjemné zábavě, jen as jako o vyplnění času užitečném; a nezdá se Ti, že bych měl mluvit o potřebě nevyhnutelné a o věci zhola a nikdy nepomíjitelné, nechci-li sebe samého zanedbati?! Pojdme jen dále! —

Ty mně sám nabízíš, bych častěji k lidu mluvil. Bez přípravy dokonalé se to tak lehko státi nemůže a nesmí. — A hle! právě k tomu považuji také školní vyučování za přípravu skutečně přeužitečnou; byť bych je nikde, ni v pastorálce tak hrubě, ba ni ve zvláštním jednání o přípravě na kázání za takovou vystaveno nenalezal. —

Ve škole musím učení víry svaté od a až do z procházeje rozbíratí, v jich smysl opáčeně se vdíratí, je před duchem svým prvé — potom

před duchem dítek v jasno rozprostíratí, jich užitek vykládati, jich působení na mravy poukazovati a podporovati, a je s ohradou proti větru pochybování — opatrně ovšem — pro živobyť dítek duchovní upevňovati. A takováto práce — k níž když tělo váhá pobídnutím mi nejmocnějším: Nechte maličkých ke mně přijíti! — rei, není-liž výročním, krok po kroku jdoucím cvikem v dogmatice populární — kteráž, byť i u dítek cos pro sebe měla, přece u lidu tak řečeného sprostého tatáž bývá skoro nejužitečnější? —

Již v pastorálce slyšel jsem, a slavné pověsti pan Chládek (jehož jméno beze všech přídavků zde vystaveno, přece jen s úctou hlubokou vysloveno budiž) výslovně o tom jedná, jak lehčeji jest kázati lidu vzdělanějšímu, nežli spouštěti se ke schopnosti méně cvičených; což i každý sám shledá na sobě, vyjda z místa soukromní přípravy u veřejné účinkování. — A kdež, kdež se lépe vycvičím umění tomu, jakož ve škole, kde od mléka začítí — dále pak po stupních bez pomnutí jediného znenáhla pokračovati nucen jsem nevyhnutelně?

Tak také s mravoukou věc stojí. Chci-li účinkovati na vůli malých — křestanů totiž, občanů a správných lidí budoucích; chci-li jich nakloniti k plnění zákona Božího pro život jich i budoucí, nelze mi zůstatí při chybách toliko děckých; alebrž dlužno, příklady, jež nejraději sice z písma, však i také ze života obecného přijímám, vystříhati je před obyčejnými v lidu mém poklesky, zoškliviti jim je důrazně, — a k ctnostem těmito odporným i k ostatním přivinouti. A to-li jsem povinen, jakž jest to s pohnutkami? Spíše v kázání mi projde, bych takových měl ně-

kolik nejmocnějších pohotově a z nich bez namáhání a sem tam přemítání v čas použil. — Zde však — ve škole mním — třeba mi nutně na nové, srdcem dětským, i více i dospělejším pohybující pomysli; čímž se nemůže státi jináče, než že jich mnohem více, než s výhradou toliko na kázání dbaje, sobě nastrádati musím. —

Žeť bez přípravy, a jen snad k polapání vzduchu školního mi do školy jíti nelze: toť patrné. Právě ale tato příprava jest cvičení ducha tolik zvítězující, že když nucen jsem byl, as pětikráte bez přípravy pohodlně na kazatelnu vystoupiti, vybrav sobě předmět nedávno ve škole pojednaný netoliko bez nesnáze jsem mluvil, alebrž i s potěšením větším sestoupil, než právě tehdaž tomu bylo, kdy po pilné přípravě byl jsem kázal.

Než, pomějž, milý, strpení! Jakož se domýšlím i toho okouším, že vyučování školní mně samému výborně slouží: tak mě k němu vábí dobro plynoucí v obor pastýřské péče ze stránky dítek mých.

První zisk z milování školy na stránce této mi vyplývá ten: že se dítky, v osadě mé hned v útlém věku svém vděčnou a srdečnou útulností nakloňují ke mně, ku pastýři svému. Obraz si vezmi z ochočeného za mládí beránka. — Člověk totiž dospělý nebývá hnedky důvěrný; — a než sobě duchovní poznovu přijda k svěřencům svým žádané důvěrnosti — conditionis, sine qua non v účinkování jeho — jen na stupni nevyhnutelně potřebném dobude: — hezky vody uplyne, za čímž na mnohou drsnatost narazí, kterážto mu bývá bolestná i mrzutá dosti. — Já však pomalu získav sobě důvěrnosti malých oveček, potěšení i poznovu měl jsem, žeť alespoň ten díl osady

mi nakloněn. A jakž by neměl býti? Vždyť pak dítě již to do sebe má, že, jak zví, kdo s ním upřímně mluví a laskavě zachází, — vyjmi pokazené již dlouho — k němu se tudíž přichyluje. O duchovním pak pastýři, ku kterémuž našinci, byť i sami za mnoho nestáli, děcko přece hned, a sice jakožto k vážné, důstojné osobě vedou, dvojnásobní mírou věc tato platí. Poznavše pak dítky posléze, k čemu je duchovní tento pěstoun pečlivě vede: oč se snaží tak upřímně a potí zčásté; co jim z práce jeho častěji i lopotné a bezžistné má zde i napotom vyplynouti: dospělé vděčnější bývají s trvanlivou přichylností svou. Abych však častějším s nimi jednáním neovšednil jim — jakož jsem přeslechl obávati se kohosi: — lehko zamezím tím, že přísně a spravedlivě, jen v čas!! a na poukázání, jak nerad tresci, na kázeň držím, a od všakého zlehčujícího a pro tu věc ničemného miličkování vzdálen jsem na honů šedesáte. —

A když takovým způsobem vážnou přichylností na sebe mladé osadníky jsem uvázel: nový zisk mi vyplývá po straně té, po níž kohož milují dítky, k tomuž pro tyto samy přílnou i rodiče; čímž zponenáhla srdečným způsobem úží se svazek, jakéhož mezi pastýřem a osadou potřeba jest nutná. —

A jsou-li již z mládí, nechť i ne na stejném stupni, přivinuté k pastýři duchovnímu: o jakž tu dále účinkovati možno! — Jižť pak propouštím-li je ze školy, kdež takto pěstovány byvše upřímnou prací mou o dobro jich seznaly: o! několik slov váhy důrazné — až do vnitřností prorazí! Za ruku tě uchopí, hlavu na ni skloní, a pro slzy slovo pronéstí s to nejsou. —

Ano knížečka, podaná mu na památku, obrázek s nápisem vlastní rukou katechetovou připojeným a na povahu dítěte narážejícím, pokladem mu na vždy milým, a chybylo-li by kdy, katekratelem mu důrazným bývá. Ovšem, žeť u všech takového stupně se nedosáhne; avšak dosti na polovici. třetina jest jistá. Za to ze zkušenosti své státi mohu bez rozpaků! —

To vím sám ze sebe, že jsem vyšel z otčinské školy mnohem více umění a citu na straně náboženství svého do sebe měl, nežli tu, kde jsem do škol theologických vstupoval. I to sám na sobě (vzpomínaje na stav ducha svého v letech mladosti) jsem shledal, i svědectvím ne posledních mužů ztvrzeno mám, že dítky mé, dle katechismu upřímně vzdělané, co do náboženství proti každému panu rhetorovi a filosofovi postaviti se smí. Co zvláště na sobě seznávám, pošlou zlehčení mé takové as tudyto: Ze školy mé otčinské přišel jsem do slavné německé, kdežto, an nic jsem ni v uměních, ni ve vroucnosti náboženství kojící pro holou jazyka německého neznámost nepostupoval dále; nazpět po způsobu ráčím jsem krácel. Později, nabyv již onoho pokladu moudrosti t. j. uměje německy v gymnasium a in philosophia, ač jsem tak zvaným eminentistou, ba i slyš divy! premiantem byl, a ač mne anděl strážce od jistých falešných proroků, jak v učitelstvu, tak i jinde nastražených chránil, přece jen netoliko, že předešlá vroucnost srdce dětského více probuzená nebyla, noprž zrovna musím říci, že — — Než do toho se nesmíme hlouběji spustiti: dosti na tom, já při tom pevně stojím, že našinci ve svých národních — nikoli ale poněmčilých školách — přímě vedeni,

mnohem více pravých, řádných ponětí nabývají i mnohem vroucnější ochoty k plnění vůle Páně získají, než mně po celý běh studií až k theologii štěstím bylo přáno; čehož vina, že ve mně nikoli nebyla, říci smím. —

A z toho soudím, kdyby jen všickni pastýřové škol svých se ujímali slušně dosti, že bychom se všem písálkům, o osvícení národu našeho křičícím, avšak ducha nábožného směle podráývajícím, hodně vysmáti mohli, an by naše „Bohemia“ nebyla toliko docta, (přelož hloubající, a zvláště v těch, kteří mezi vzdělanější, prý, počtění býti mermomocí chtějí, — nevážně sofistující) alebrž také pia a sancta zajisté. —

Z něho domnívám se dále, bude li vůle Páně, bych déle potrval v osadě, až by povyroستly, že by nebylo tak hrubě třeba, vaditi se s nimi, jich zahanbovati, peklem a sodomskými tresty jim vyhrožovati, by se truchlivým způsobem tímto na cestě ctnosti udrželi; anobrž když viděti budou, jak otec s uimi mluví, an s nimi vždy laskavě smýšlel — otec, jehož z mládí již zamilovali, poznavše jeho snažení o dobro a vzdělání jich, — mním, že mi dostačí abych řekl toliko: Hleď dítě! já tebe pěstoval, já nešetřil pro duchovní dobro tvé, ni práce, ba ni zdraví svého atd. mám se zármutku na tobě dočkati? Mám to viděti, že i tebe mráz popálil, jako jiné snad ani nepěstované? Má to tedy vše zmařeno býti, co jsem pro vás činil? Tolik mi vykvete z naděje mé? Dítě mé! pamatuj: Služebník, který ví vůli Pána svého, více ranami atd. — To a takové upřímně otcovským citem a s pohnutím pronešené slovo, trvám, byť ne všecky, alespoň dvě třetiny uchovalo by jich. A dámť i pak tomu, že by mne klamala na-

děje má, že by následek z mého upachtění, z mého lopocení takového nikdy nebyl tak zdárný, tak hojný: buď si! tu honosím se svědomím a ukojím také: Já učinil, co mohl, *ultra posse nemo tenetur!* —

Tu nastoupí, a právem také, ale jen tuto, nastoupiti musí útěcha v zármutku z nezdařené práce: *Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat: sed qui incrementum dat, Deus!* —

Ano, kterak láska jich jeví se u pouhém spatření, po delším-li čase tebe neviděli, na jich zářícím oku a radost jevícím usmívání uzříš a co — co pocítíš, řekne-li ti který vzdělanější z nich srdečně: „Ach otče duchovní! Jen když Vás alespoň někdy spatřím, hned jsem potěšenější! Když slyším, že tudy jíti máte, hned z okna kouknu, jen abych Vás zase jednou uhlídal!“ — Toto čta, druhu rozmilý, nemni, že to obraznosti pouhý výtvor. —

Já stojím na svém: Škola, škola jesti předmět, na nějž by zřetel duchovního pastýře měl býti neustále upřen. Jakož tu — v ní — pověry se vyměsti mohou snadno; tak i nevěře, panovníci ducha času našeho poutající takové hráze mohou se položiti vstříc, že prostičký nádeníček i klučík nepatrný panáčkovi svévolné odpadlému po mále nahodí: „Pane, vaše slova bublina jsou při dosti malém fouknutí se rozplývající: slovo Páně přece jen zůstává na věky.“ — Kazatel má potěšení, náhradu snad jedinou za mnohaletou přípravu a nemalou práci: však dovoleno-li, řeknu na několik minut. *Frustra Aethiops lavatur*: to platí přecasto! Tu však — ve škole totiž, nejsou Aethiopové; cožkoli se vtiskne, zůstane, a byť si

i přetisklo, přece pobude znamínko. Ano: hrdá tu má místo své myšlenka, a v dovolené hrdosti přesladká: Pracuji pro budoucnost! Ještě po třiceti letech po mně památka hojná! — ano přidám, i v dítkách budoucích se jevící. —

Já pevně se držím toho: Škola jest místo, kdež stromkové, jináče na plano toliko a ledajaks rostoucí, se štěpují a k tomu způsobují, by sličného, chutného, vonného, vzácného ovoce vydali, anož by později štěpování tak lehko nešlo a zajiště neprosplávalo. A protož školu ne hned po kazatelně na druhé místo, ale jakž možná zrovna vedle ni stavím, tak, aby hned kazatelna hned pak ona přednosti požívala. Ve kterémžto smýšlení mne ještě více upevňuje ta zkušenost, nejen ze sebe samého, ale i z jiných sebraná, že, kdo jednou okusil potěchy, duchovnímu ze školy plynoucí, nelze tomu jí opustiti více. A proto také, byť mi při pracích na osadě četnější i na zdraví mělo škoditi navštěvování školy navyklé, jako že v skutku s malou obtíží spojeno není, pomním na misionáře i život obětující pro ty, jež ku Kristu uvéstí mají, a když není přáno jináče, účastním se s nimi v naší milé vlasti v způsobu tomhle: pomním na vojáky, kteříž pro časné toliko úmysly, proti účelům křesťanského duchovního až běda malicherné obtíže, mrzáctví, ano i život nasazují, a těmi více rozvroucněn, libo-li že Pánu, nasadím i já, co mohu pro věrné Kristovy, zvláště pak ochotně pro miláčky jeho. Což tím lehčeji podniknouti mi lze bude, že při upřímné vůli v záloze mám výrok Pavlův potěšitelný: Všecko mohu v tom, kterýž mne posiluje!

Medle libo-li Tobě, přemilý, kárej mne, a

v čem chybuji, naprav! Z ostatního se Ti ospravedlním, až se mi dostane odpovědi Tvé.

Tvůj

Slavín.“

Ve svých listech o navštěvování školy se strany duchovního pastýře uveřejněných v „Čas. katol. duchovenstva“ r. 1834 a 1840 dává J. Votýpka svým spoludruhům ve správě duchovní rozličná pokynutí, jak by k hojnější návštěvě školní a k zvelebení školství přispěti mohli. Radí školní vyučování slavnostně započítí i ukončítí; tím prý

1. dává duchovní na jevo, že cvičení ve škole za věc velmi důležitou považuje;

2. takovým jednáním se škola očividně s chrámem spojí a jako by za druhou kazatelnu povýší;

3. tím stoupá škola ve vážnosti u rodičů i dítek. Škola-li se započala, má za to, aby duchovní pastýř, když času mu přáno, a z počátku sice častěji, i k nejmenším dohlédl, tu libost svou jevě, že tak hezky do školy jdou, tu ukazuje, jak to rád vidí, když hezky s chutí a pozorně k učení se mají, tam zas se vyptáváje toho neb onoho, mnoho li se as již naučil, tu povzbuzuje, aby jen hezky mravni a k sobě přívětivi byli atd.

„Rci sám, možná-li, aby mi lhostejno bylo, znají-li mladí osadníci moji čísti, psáti, počítati čili nic? Mohu-li k tomu výdatně přičinití, proč bych toho opomenul?“

By hojná návštěva školy docílena byla, praví J. Votýpka, na duchovním správci prý jediné záleží!

„Důrazně-li totiž ve školním kázání školy se ujímá; sám-li do školy nepřetrženě za svou povinností jde; sám-li bedlivě i k ostatním předmětům dohlíží, byť i pro nic jiného toho nečinil, než aby sobě rodičové povšíkli, žeť se ve škole

předce jen něco užitečného a tuze potřebného pro děti jejich konati musí, ježto sám velebný pán tolik na to jde a práce nešetří; sám-li rodičům nedbalejším, kdykoli mu pod ruku přijdou, domlouvá, a často je přesvědčuje, jak to za příčinou chození do školy s tím neb oným dítětem vyhlíží, časem i důrazně kárá a slovem přísným tresce; pakli při každé jemu na kazatelně nahodilé příležitosti o tuto předůležitou, svatosvatou povinnost zavadí; pakli dokonce v čas potřeby z místa toho posvátného tu za dítky upřímně se přimlouvá, tu zas důstojně hrozí, a kdy jinak není, odkázav se prvé, rodičům veřejně do očí, jednak na tak dlouhé shovívání své, jednak i na pohružky a ba i prosby činěné, jinak i na svou vlastní práci při škole, tuť teprv k ouřadům se obrátí a na trestání zarputilých nedbalcův, ne grošem, dvěma, ale na důrazné, příkladné ztrestání naléhá; skutečnou toho jistotu mám, že vyjma holou nemožnost a vyjma osadu ze samých toliko nerudů sestávající, škola po celý rok dostatečně naplněna bude.“

Že nepovažoval učitele za svého sluhu, nýbrž velice si ho vážil, jej vyznamenával, horlivě se ho zastával, patrně z jiné J. Votýpky úvahy: „Jsouť učitelové, a sám znám takové, kteréž v pravdě vážnými, dokonalými muži nazvati málo jest. Jsouť, jenž schopnostmi k svému úřadu opatření, neznají světějších povinností, než aby upřímně se dále vzdělávali, a tudy u věcech svých vždy spůsobnějsími se učinili. Jsouť, kterým škola jejich takřka na srdce přirostla a cokoli k dobrému jí slouží, z toho neopomene ani nejmenšího, byť nevím co se zasaditi mělo. Jsouť, kteří cvičení školní tak vedou, jakož jen se žádati dá, na

všech stránkách pílice, aby naplnili úkol svůj. Abych jedním slovem všecko vyřkl, jsou, pod jejichž pěstovnou rukou mládež jen kvete. Takovýto učitel vsutku pravou duchovního rukou ku pozitivosti nazván buď! Na takového i nepřívětivě pohlednouti hříchem jest; nýbrž vážit sobě, významovati, milovati jej. na něho ni nejmenšího nedopouštěti jest povinen pastýř duchovní.“

Z Popovic povolán byl J. Votýpka do pražského ústavu slepců za správce duchovního a odtud na faru tuchoměřickou. R. 1848 stal se farářem ve Hbitech u Příbrami. Seznal z dlouholeté zkušenosti, jak pracná a unavující byla cesta, na kterou se malý žáček vydati musel se svou cestovní tobolekou, aby učinil první kročky k budoucímu poznávání, jak lopotné a zdlouhavé bylo navedení ku čtení trmácejícím slabikováním, přemýšlel Votýpka o tom, aby rychlejším, přirozenějším návodem mládež k pořádnému čtení přivedena byla. I vydal r. 1850 „Návod ku čtení hláskování“, jímž jiná v tom oboru vydaná cvičení a navedení ku čtení daleko předčil. „V knize té,“ jak dokládá „Čas. katol. duchovenstva“ r. 1850, „nenachází se pouhé vyčtení pravidel, dle kterýchž by učitel teprve sám při vyučování sobě způsob cesty vybrati musel, nýbrž ta cesta jest zde skutečně a zevrubně vyznačena, vyučování samo krok za krok vytýčeno. Ježto i mluva v knize tak jest spořádána i upravena, jakž ji při maličkých v užívání bráti sluší, zasluhuje práce spisovatelova, aby nad předešlé toho druhu spisy učitelové jí sobě povšimnuli. Zlepšení škol vůbec kladeno jest k úlohám nejednoho pro vzdělání vroucího muže; kdož pak jednotlivým odvětvím školního vyučování zároveň dává činnost ruky zlepšující, přispívá tím

samým svou částkou ku provedení celku souměrného.“

Votýpkovy zásluhy o rozkvět školství, o vzdělání osadníků *) jeho péči svěřených, došly i uznání. Byl jmenován kníž. arcibiskupským notářem, vikariátním tajemníkem a r. 1864 vikářem a dozorcem škol v strídnictví příbramském, kterýž úřad svědomitě zastával až do své smrti, jež ho z nenadání zastihla dne 14. září 1870.

Hbity zvolil sobě zesnulý za poslední sídlo svého blahodárného působení a pohrdl i výnosnějším obročím, jež mu bylo nabízeno. Pro svou ráznost, vzdělanost, přímou, horlivost, lidumilnost požíval úplné důvěry svých představených, jmenovitě těšil se z nevšední přízně J. Em. kardinála Bedřicha ze Schwarzenbergů.

Mládež, k níž ne tak každý jako Votýpka snížiti se dovede, zbožňovala ho; osadníci, jež přes 20 let učil cestě dobré a přímé, skroušené srdcem léčil a zarmoucené těšil, lnuli k němu úctou a nelíčenou láskou, spolubratři zvláštní přičylností, a mezi učitelstvem, jehož byl upřímným přítelem, ochotným rádcem a horlivým vždy a všude zastancem, žije dosud u vděčné zpomínce.

---

*) Nejen u mládeže školní, nýbrž i u dospělých snažil se probuditi lásku ku čtení dobrých spisů, jež po celém okolí rozšiřoval, dobře věda, že ditky tak ve čtení se řádně vycvičí, rozum, srdce své zúšlechťí, a dospělí v prázdných chvílích užitečně baviti se přivyknou.

Josef Čeněk z Vartenberka,

solnohradské kapitoly děkan, býv. vrchní školdozorce
v diecési královéhradecké (1765—1843).

Byť i za dnů našich hmotné postavení učitelovo bylo slušnější a zabezpečenější, než když svým sobotálesem odkázán na milost poplatníků, nicméně je o jeho rodinu postaráno dosti bídě, zvláště když před uplynutím desíleté praktické služby živitel na věčnost se odebere. Hledí-li dnes starostlivý otec-učitel na bolestné lůžko upoutaný zaroseným okem děsné budoucnosti vstříc, zří-li v duchu ten dlouhý řetěz utrpení, nedostatků a a bídy, jež postihnou jeho manželku i opuštěné sirotky, což teprve před stoletím?

A i tu přikvapila záhy ruka českého kněze ku pomoci, setřela s tváře kanoucí perly a těšila skonávajícího: „Usni tiše, klidně; svědomitý vzdělavatel mládeže, i o tvé miláčky bude dle možnosti postaráno, by netřásli se zimou a netrpěli hlad.“ Muž, jehož neunavným přičiněním zřízen v Čechách první ústav pro vdovy a sirotky po učitelích — byl Josef Čeněk z Vartenberka. *)

Narodil se v Novém Bydžově dne 11. července 1765. Bohabojně vychován a schopnostmi hned co pachole vynikaje, odbyl v Praze s žá-

---

*) Viz „Přítele mládeže“ r. 1843.

doucím prospěchem školy latinské a tamže takovou pilnost na studium libomudrcké vynakládal, že hodnosti libomudrckého doktorátu dosáhl. Všecka však mysl jeho směřovala k studiím bohoslovným, kteráž opět výtečně odbyv, 15. července 1788 na kněžství byl vysvěcen. I měl se tu dostati do Vídně a tam na dráhu, kteráž obyčejně k nejvyšším důstojenstvím vede, se připravovati. Než prozřetelnost Božská přivedla ho do Hradce Králové na vinici Páně, v kteréž tak horlivě pracoval, a při tom tak laskavě, tak pokorně si počínal, že se všemu měšťanstvu velmi zalíbil, kteréž, když za málo let tehdejší děkan Klír na věčnost se odebral, milovaného kaplana Čenka jednohlasně za děkana míti sobě žádalo, a tuto žádost svou jak k vrchnímu pastýři hraběti z Trautmannsdorfu, taktéž císařovně, co patronce věnných měst, podalo. I vyplnilo se vřelé přání jejich; Čeněk, jsa učiněn děkanem a spolu kanovníkem, nabyl v povýšení svém jen více příležitosti k blahodatnému účinkování. Především měl chudobu na mysli, jižto velmi štědře podporoval; žádný potřebný neutekl se k němu nadarmo. Zvláště studujících se ujímal a ne jeden nadaný mladík jeho vydatným přispěním vystudoval a ozdobou duchovního stavu se stal. (V. Pešina, pozdější kanovník u sv. Víta na hradě pražském, redaktor „Časopisu katol. duchovenstva“ a „Dědictví sv.-Janského“.)

Ale nejenom o domácí chudobu, pečoval i o ubohé vdovy a sirotky učitelské celého biskupství, zanášeje se ustavičně tou myšlenkou, aby se pro ně zřídil ústav, jímž by ve svém trudném stavu od nedostatku ochráněny byly. Blahoplná tato myšlenka byla r. 1810 uskutečněna, a za

jeho příkladem i v ostatních diecésích provincie české podobné ústavy zřízeny.

Svým všestranným záslužným působením obrátil na se Josef Čeněk zřetel blahé paměti císaře a krále Františka I., který seznav jeho zvláštní vzdělanost a paedagogickou způsobilost, jmenoval ho k návrhu biskupovu vrchním dozorcem škol národních v Královéhradecku, v kterémž úřadě znamenité sobě získal zásluhy o zvelebení školství, začož poctěn infulí a křížem.

Jeho otcovskou snahou povstala mnohá škola, kde jí dříve nebylo; mnohá byla pravidelně zřízena a pojištěna a nejedna od něho samého posvěcena. Každý rok navštívil některý školní okršlek, ač mu pro úřední práce času nezbývalo. Zřízení školních biblioték ku potřebě učitelů bylo od něho zemské vládě ponavrženo; a když bývalý německý školní časopis „Schulfreud“ zašel nedostatkem odběratelů r. 1821, pečoval Čeněk velmi snažně a opatrně, aby český list vychovatelství „Přítel Mládeže“ byl vydáván.

Školství v biskupství královéhradeckém pod správou Čenkovou tak květlo, že od vlády zemské nejednou lichotivě pochváleno bylo.

Školní mládež miloval Čeněk upřímně a milerád prodléval mezi dítkami. V pravdě byl to pohled utěšený, povznášející, když Čeněk co děkan, kanovník a vrchní školdozorce před školní mládeží po vykonané její svaté zpovědi klečel, s ní se modlil a napotom chleb andělský jí podával.

Jako byl mládeži laskavým otcem, tak i učitelům byl dobrotivým příznivcem, tak že sám bolestně nesl, bránila-li povinnost aneb nemožnost, něčí žádosti vyhověti. Nebylo učitele v celé die-

cési, jenž, maje s Čeněkem co jednati, ještě po létech jeho vzácnou vlídnost s radostí by sobě byl nepřipomínal.

Čenčkova láskyplná duše nemohla takměř ani na oko se rozhněvati a někoho uraziti, ani tehdaž, když sama nevděčně a hrubě byla uražena, o čem také nikdo nezvěděl, leč by náhodou toho svědkem byl; ano, kdo by jej byl urazil, směle se mohl nadíti, že se mu Čeněk co nejdříve za zlé dobrým odmění. Jeho život i jednání jak v domácnosti tak i u veřejnosti bylo vždy tiché, mírné, pokorné, všechněm příkladné, pročez ode všech srdečně milován a vysoce vážen byl. Dlouholetou a unavující práci překonán zatoužil po pokoji a k své žádosti povolán r. 1828 do kapitoly solnohradské, která jej po několika letech za svého děkana zvolila. Ni zde nebyl nečinným, ano i literárními pracemi rád se obíral, jakž o tom svědčí „Časopis katol. duchovenstva“ a „Přítel mládeže“. Když r. 1838 konal slavnost svého padesátiletého kněžství, kromě jiných vyznamenání jmenován od císaře Ferdinanda I., příjmím Dobrotivého, rytířem řádu sv. Leopolda. Když dne 25. května 1843 o třetí hodině odpolední kráčel do chrámu Páně, klesl raněn mrtvicí a neuplynula ani hodina a již vznášela se jeho čistá duše k nebeským výšinám. Ctitelé zvěčnělého chovali dlouho jeho památku v poctivosti a vážnosti a slzy ubohých i nuzných svlažovaly i v cizině jeho hrob, aby se stále zelenal.

Václ. Štulce. — ~~8.~~ Dědictví sv. Petra a 20. den měsíce září 1870. Od Bílého. — ~~9.~~ Katolíci, nedejme se! aneb: Vira katolická světlo, nevěra tma. Od Ed. Brynychy.

Ročník 1871.

~~1.~~ Proticírkevní boj. Od Václava Honejska. — 2. Kosa na kámen čili: Milujme se, nedejme se! Od Ant. Syrůčka, koop. v Borové. — ~~3.~~ Radosti a žalosti papeže Pia IX. Od B. M. Kuldy. — 4 Úvahy o sv. Janu Nepomuckém. Od T. Nováka. — ~~5.~~ Novověká osvěta při rozličném světle. Od Václ. Honejska. — ~~6.~~ Ohavnost spuštění na místě svatém v Římě, spáchaná 20. září 1870. Od Desoldy. — 7. Upřímné slovo našim vlasteneckým dělníkům. Od téhož.

Ročník 1872.

1. Pont do Celly Panny Marie. Od J. Souhrady. — 2. Děje a osudy Mistra Jana Husi, započaté Václ. Štulcem a dokončené Dr. Borovým. (4 sv.) — 3. Ze železnice povídka. Od J. Souhrady. — 4. Bystručtí a Polučtí. Povídka od Jos. Ehrenbergra.

Ročník 1873.

~~1.~~ Blahoslavená Anežka Česká Přemyslovna. Od Jenče — 2. Pomni, abys den sváteční světil! čili: Zdali zbohatnem prací v den sváteční? Sepsal Ed. Brynych. — 3. Víno a ocet v jednom sudě. Od Josefa Ehrenbergra. — 4. Fanny Pittarová, čilj: Štastný návrat do Církve katolické. Od Konráda. — ~~5.~~ Čtyři doby v historii české. Na oslavu devítistoleťého jubilea diecése Pražské od Dra. Borového. — 6. Lilie Šumavská. Napsal Jos. Souhrada.

Ročník 1874.

1. Vypsání devítistoleťého jubilea založení Pražského biskupství, slaveného léta Páně 1873. Sebral a vydal B. M. Kulda. Stran 306, krámská cena 82 kr. — 2. Mařenka. Obraz ze života. Napsal Jos. Souhrada. Stran 68, krámská cena 18 kr. — 3. Pokročilý rolník. Od Brynychy. Krámská cena 20 kr. — 4. Čeští vystěhovalci. Obraz ze života. Napsal Jos. Souhrada. Krámská cena 18 kr.

Ročník 1875.

1. Lze-li Boha upříti? Od Jana Podlahy, faráře ve Stálci. Stran 152, krámská cena 40 kr. — 2. Dům Starých a palác Nových. Obraz ze dnů našich. Sepsal Josef Souhrada. Stran 64, krámská cena 15 kr. — 3. Odpustky na soudě, čili mladý rozum o staré věci. Od J. vždýt se znám F. Stran 42, krámská cena 12 kr. — 4. Bedřich kníže ze Švarcenberku, kardinál-arcibiskup Pražský. K oslavě

25leté památky nastolení Jeho věnuje Katolický spolek ti-
skový v Praze. Napsal Dr. Klement Borový. Stran 76,
krámská cena 36 kr. — 5. „Pán raní — Pán hojí.“ Obrázek
ze života vesnického. Sepsal Josef Souhrada. Stran 52,
krámská cena 15 kr. — 6. Menší pečeť kapitoly Vyšehradské
Obrázek dějepisný z 12. století. Napsal Josef Ehrenberger,
sídelní kanovník na Vyšehradě. Stran 35, krámská cena
12 kr.

Ročník 1876.

1. Listy o Bosně, zemi a národu. Napsal Antonín Mužík.
Cena 24 kr. — 2. Za páté, nezabiješ! čili Marnot podepírat,
co se držet nedá. Od kan. Josefa Ehrenbergra. Cena 12 kr. —
3. Ježíš ve světle pravdy a ve světle zdravého rozumu.
Obranný spis zvlášť oproti rouhavému pojednání Alf. Štast-
ného: „Ježíš a jeho poměr ku křesťanství.“ Od Jana Václ.
Podlahy, faráře v Stálci. Cena 60 kr. — 4. Krejčův novinář.
Obraz ze života naší doby. Napsal Vojtěch Pakosta. Cena
18 kr. — 5. Večerní zábavy. Sedmero obrázků ze života,
Napsal Josef Souhrada. Cena 18 kr. — 6. Lidé dle starého
a nového rázu čili Jak bývá na výminku. Fotografie. Napsal
Josef Ehrenberger, sídelní kanovník na Vyšehradě. Cena
28 kr.

Ročník 1877.

1. Před oddavkami. Obraz ze života pro život. Napsal
Josef Souhrada. Cena 18 kr. — 2. Sedlák a statkář.
Obraz ze života. Od kanovníka Josefa Ehrenbergra.
Cena 28 kr. — 3. Pijavky na zdravém těle. Obraz
ze života naší doby. Napsal Vojtěch Pakosta. Cena 12 kr.
— 4. První valný sjezd katolíků mocnářství Rakouského
roku 1877. Dle stenografických zápisek s přehledným se-
znamem všech katol. spolků v Čechách. Cena 50 kr. —
5. Mrzákovy zápisky. Obraz ze dnů našich. Napsal Josef
Souhrada. Cena 30 kr.

Ročník 1878.

1. Obrázek z pouti Svatojanské Dle události vypravuje
Josef Ehrenberger, sídelní kanovník na Vyšehradě. Cena
15 kr. — 2. Bohatství bez ctnosti. Obraz ze života naší
doby. Napsal Vojtěch Pakosta. Cena 20 kr. — 3. Císař
Karel IV., Otec vlasti. Sepsal J. Kř. V. Sešit I. Cena
30 kr. — 4. Císař Karel IV., Otec vlasti. Sepsal J. Kř. V.
Sešit II. Cena 26 kr. — 5. Proč císař Karel IV. Otcem
vlasti sluje. Sepsal J. Kř. V. Sešit I. Cena 24 kr. —
6. Domkář mudrlant. Obraz ze života venkovského. Na-
kreslil Eduard Brynych. Cena 24 kr.